

ŠKODA AUTO VYSOKÁ ŠKOLA o.p.s.

Studijní program: B6208 Ekonomika a management

Studijní obor/specializace: Specializace Finanční řízení

Proveditelnost a důsledky "cashless" společnosti Bakalářská práce

Jonáš HROMAS

Vedoucí práce: Mgr. Pavel Neseš, Ph.D.

ŠKODA AUTO Vysoká škola

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Zpracovatel: **Jonáš Hromas**

Studijní program: **Ekonomika a management**

Specializace: **Finanční řízení**

Název tématu: **Proveditelnost a důsledky "cashless" společnosti**

Cíl: Cílem této bakalářské práce je analýza, zdali vyřazení oběživa a užívání pouze bezhotovostních platebních metod v některých či všech zemích světa je proveditelné a do jaké míry. Bakalářská práce uvede příklady ekonomik, kde se tato idea stává skutečností. Bude provedena analýza dosavadního průběhu zavádění a dopady na ekonomiku, resp. zhodnocení pozitivních a negativních stránek. Dále se zaměříme na otázku, zda lze vyřadit oběživo po celém světě, a poukázat na potencionální problémy a jejich možná řešení.

Rámcový obsah:

1. Vymezení základních pojmů, formování této myšlenky a její stav v 20. a 21. století.
2. Teoretické a praktické důsledky zrušení oběživa.
3. Momentální situace a názory v České republice.
4. Zhodnocení politik konkrétních zemí vedoucích ke zrušení oběživa. Analýza pozitivních a negativních stránek.

Rozsah práce: 25 – 30 stran

Seznam odborné literatury:

1. FUNG, B S C. – ENGERT, W. – HENDRY, S. Is a Cashless Society Problematic?. [online]. 2018. URL: <https://www.bankofcanada.ca/wp-content/uploads/2018/10/sdp2018-12.pdf>.
2. KIREYEV, A P. The Macroeconomics of De-Cashing. [online]. 2017. URL: <https://www.imf.org/en/Publications/WP/Issues/2017/03/27/The-Macroeconomics-of-De-Cashing-44768>.
3. ARVIDSSON, N. *Building a Cashless Society: The Swedish Route to the Future of Cash Payments*. Švédsko: Springer, 2019. 98 s. ISBN 978-3-030-10688-1.
4. TURRIN, R. *Cashless: China's Digital Currency Revolution*. Spojené státy americké: Authority Publishing, 2021. 402 s. ISBN 978-1-949642-72-8.
5. RAYA, J M. – VARGAS, C. How to Become a Cashless Economy and What are The Determinants of Eliminating Cash. [online]. 2022. URL: <https://doi.org/10.1080/15140326.2022.2052000>.

Datum zadání bakalářské práce: prosinec 2021

Termín odevzdání bakalářské práce: prosinec 2022

L. S.

Elektronicky schváleno dne 5. 6. 2022

Jonáš Hromas
Autor práce

Elektronicky schváleno dne 5. 6. 2022

Mgr. Pavel Neset, Ph.D.
Vedoucí práce

Elektronicky schváleno dne 22. 6. 2022

doc. Ing. Romana Čížinská, Ph.D.
Garantka studijní specializace

Elektronicky schváleno dne 23. 6. 2022

doc. Ing. Pavel Mertlík, CSc.
Rektor ŠAVŠ

Prohlašuji, že jsem závěrečnou práci vypracoval(a) samostatně a použité zdroje uvádím v seznamu literatury. Prohlašuji, že jsem se při vypracování řídil(a) vnitřním předpisem ŠKODA AUTO VYSOKÉ ŠKOLY o.p.s. (dále jen ŠAVŠ) směrnicí Vypracování závěrečné práce.

Jsem si vědom(a), že se na tuto závěrečnou práci vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., autorský zákon, že se jedná ve smyslu § 60 o školní dílo a že podle § 35 odst. 3 je ŠAVŠ oprávněna mou práci využít k výuce nebo k vlastní vnitřní potřebě. Souhlasím, aby moje práce byla zveřejněna podle § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách.

Beru na vědomí, že ŠAVŠ má právo na uzavření licenční smlouvy k této práci za obvyklých podmínek. Užiji-li tuto práci, nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, mám povinnost o této skutečnosti informovat ŠAVŠ. V takovém případě má ŠAVŠ právo ode mne požadovat příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to až do jejich skutečné výše.

V Praze dne 30.6.2023

Chtěl bych především poděkovat panu Mgr. Pavlovi Nesetovi, Ph.D. za jeho odborné a maximálně nápomocné vedení během zpracování a psaní mé práce a za jeho trpělivost. Dále bych chtěl také poděkovat členům mé rodiny, kteří ve mně vkládali svou důvěru.

Obsah

Úvod	8
1. Vymezení základních pojmů, formování této myšlenky a její stav v 20. a 21. století.....	10
1.1. Historie peněz	11
1.2. Historie konceptu bezhotovostní společnosti	16
2. Teoretické a praktické důsledky zrušení oběživa	19
2.1. Znevýhodněné skupiny ve společnosti.....	20
2.2. Kyberbezpečnost	21
2.3. Soukromí.....	22
2.4. Komfort	25
2.5. Boj proti kriminalitě.....	26
3. Momentální situace a názory v České republice	29
3.1. Platební prostředky	29
3.2. Názory na zrušení hotovosti.....	33
3.3. Vliv pandemie Covid-19 na platební chování	35
3.4. Vývoj oběživa v České republice.....	37
3.5. Analýza a shrnutí vybraných dat o České republice.....	39
4. Momentální situace a názory ve státech eurozóny, SWOT analýza bezhotovostní společnosti.....	41
4.1. Platební prostředky	42
4.2. Názory ohledně důležitosti hotovostních peněz	44
4.3. Vliv pandemie Covid-19 na platební chování	45
4.4. Analýza a shrnutí vybraných dat o státech eurozóny	46

4.5. Porovnání výsledků z České republiky a států eurozóny	47
4.6. SWOT analýza bezhotovostní společnosti.....	49
Závěr	51
Seznam literatury	52
Seznam obrázků a tabulek.....	55

Seznam použitých zkratek a symbolů

ČNB Česká národní banka

ČR Česká republika

EDPS European Data Protection Supervisor

FED Federal Reserve System

GDPR General Data Protection Regulation

HDP Hrubý domácí produkt

IT Informační technologie

MIMIC Multiple Indicators Multiple Causes

NÚKIB Národní úřad pro kybernetickou a informační bezpečnost

SWOT Strengths, Weaknesses, Opportunities, Threats

UK United Kingdom

USA United States of America

Úvod

Do doby celosvětové pandemie Covidu-19 bylo velmi těžké představit si běžný život bez využití peněz. Přičemž tím se myslí samotná existence peněz – tj., že se jimi může platit. Vzhledem k tomu, že pandemie zasáhla celý svět a byla mnohdy spojena s významným omezením pohybu a osobních kontaktů, byly jednotlivé státy a světová ekonomika nuceny globálně řešit tuto situaci tak, aby nedošlo k totálnímu ochromení jednotlivých ekonomik a zpretrhání obchodních vazeb. Právě tato situace byla vážným podnětem pro masivní přechod na bezhotovostní platby, a to i v zemích, kde úvahy o možnosti zrušení hotovostních plateb a přechodu na tzv. cashless společnost byly před pandemií jen okrajovým tématem.

Ještě několik posledních roků před celosvětovou pandemií byly zpracovány studie, které se zabývaly tématem přechodu ekonomik na cashless systém. Nejvýznamnějšími průkopníky cashless systémů jsou skandinávské státy, u nichž je výrazný pokles podílu hotovostních plateb na všech realizovaných transakcích, přičemž snaha podpořit zrušení hotovostních transakcí se objevuje i v dalších zemích po celém světě. Je samozřejmé, že idea zavedení cashless společnosti není ve všech zemích světa vnímána pozitivně. I v mnohých vyspělých státech převládá odpor ke zrušení hotovosti, a to i přesto, že možnosti bezhotovostních transakcí se s technologickým rozvojem stále rozšiřují.

Autoři studií o přechodu na bezhotovostní společnost byli buď zastánci zrušení hotovosti, nebo jejího zachování. Zdůrazňovanými negativními dopady je zejména ztráta anonymity a možná centralizace kontroly a sledování uskutečněných transakcí.

Téma plně bezhotovostních společností se začalo vyskytovat v odborné veřejnosti a ve velkých bankovních institucích ve Spojených státech amerických již v druhé polovině 20. století, a to především kvůli rapidnímu vzrůstu množství hotovostních bankovních transakcí, které bylo postupně čím dál těžší pro banky zpracovávat. S postupem času a zdokonalováním technologií se státy blíží k nevyhnutelnému rozhodnutí o tom, zda by se měly či neměly stát bezhotovostními společnostmi.

V práci se bude zkoumat toto téma do detailu, budou uvedeny pozitivní a negativní stránky příklady států, které výrazně snížily podíl hotovostních plateb ve své ekonomice. Současně budou uvedeny nynější názory na toto téma v České republice a aktuální situace v této oblasti.

1. Vymezení základních pojmů, formování této myšlenky a její stav v 20. a 21. století.

Jelikož jedním z hlavních a nejčastěji užívaných termínů v této práci bude slovo peníze, bylo by dobré na začátek tento pojem definovat a vysvětlit, o co se jedná.

Peníze jsou dle Černohorského (2020) v obecném pojetí definovány jako aktivum, které je ve společnosti všeobecně užíváno při platbách za zboží a služby, či pro uhrazení dluhů. Pokud něco má být považováno za peníze, musí splňovat důležitou podmínku, a to sice že tato věc musí být plošně přijímána v dané zemi či oblasti všemi obchodními subjekty. Peníze musí být těmito subjekty vnímány jako důvěryhodné, tedy musí být přesvědčeny o tom, že těmito penězi mohou platit, a že jejich kupní síla je stabilní.

Jílek (2013) peníze definuje takto: *„Za peníze či peněžní zásobu se obecně považuje vše, co je běžně přijímáno jako zákonné platidlo. Penězi se označují vybrané finanční pohledávky jedněch jednotek, které jsou současně finančními závazky jiných jednotek.“* Jílek (2013) dále dělí peníze na dva druhy: Oběživo, do nichž patří hotovostní formy peněz jako mince a bankovky, a dále na účetní peníze, které nemají fyzickou formu, ale existují jako zápisy na kontech a bankovních účtech (běžné, termínované a spořicí účty). Účetní peníze lze nazvat i jako bezhotovostní peníze, které jsou opakem hotovostních peněz.

Je podstatné říci, že peníze musí plnit určité funkce. Většina autorů vymezuje především tři hlavní funkce peněz:

1. Prostředek uchování hodnoty – Pokud je kupní síla peněz relativně stabilní a drasticky nefluktuje, lze peníze držet po delší dobu s tou jistotou, že si v budoucnu budeme moci za stejné množství peněz koupit stejné zboží či službu jako v současnosti (Jílek, 2013).
2. Prostředek směny – Jedná se o nejjednodušší funkci peněz. Peníze používáme pro platby za zboží a služby, nebo pro uhrazení úroků z dluhu a s tím spojené jistiny (Jílek, 2013).

3. Zúčtovací jednotka – Díky všeobecně přijatým penězům můžeme definovat hodnotu zboží a služeb. Můžeme přesně stanovit, kolik peněžních jednotek budeme muset vynaložit za nákup zboží či služby (Polouček, 2009)

Polouček (2009) také tvrdí, že někteří odborníci definují i další funkce peněz: „Někteří ekonomové považují za nutné vymezit větší počet funkcí peněz. Jako čtvrtou funkci uvádějí funkci peněz jako platebního prostředku vyplývající z použití peněz jako prostředku směny, při kterém peníze slouží k umoření dluhu. Jako pátou funkci peněz vymezují funkci prostředku kontroly úrovně ekonomické aktivity.“

Čtvrtá funkce je zahrnuta z části již ve funkci druhé, avšak hypotetická pátá funkce peněz je v dnešní době, kdy máme k dispozici velké množství dat a analýz o výkonostech ekonomik po celém světě, více relevantní než kdy předtím.

1.1. Historie peněz

Práce bude zaměřena na teoretickou budoucnost peněz, Přičemž by měl být připomenut i historický vývoj peněz.

Peníze jsou v dnešní době jistě nepostradatelné a pro běžný život zcela nezbytné. Existence peněz je pro chod jakékoliv vyspělé společnosti nutná, až nevyhnutelná. Černohorský (2020) tvrdí, že vynález peněz je jedním z nejdůležitějších vynálezů lidstva.

S penězi je spojen koncept dělby práce. V dávné minulosti, v dobách, kdy ještě neexistovaly schopná uskupení lidí, se jednotlivci snažili uspokojit především své vlastní potřeby. To znamenalo, že své úsilí vynaložili k získání věcí a zdrojů, které v tu chvíli potřebovali. Nebylo tedy nutné obchodovat či zajišťovat statky a služby od ostatních. Tento typ velice primitivní ekonomiky nazýváme Robinsonovská ekonomika (Černohorský, 2020).

Se vznikem prvních kmenů či lidských uskupení se objevila potřeba dělby práce. Pro kmen bylo efektivnější, aby se každý člen zaměřil a vykonával tu práci, ve které vyniká, či kterou jednoduše umí provádět, než aby se snažil plnit pouze své osobní potřeby, což vyžadovalo rozložení úsilí jednotlivce do několika různých aktivit. Díky

dělbě práce se pak všichni členové soustředili na specifickou práci, a díky tomu přispívali svým dílem k celkovému chodu kmene.

Výsledky práce jednotlivců bylo nutné nějakým způsobem směřovat za jiné. Zde přichází na řadu první instance obchodu a směny. Jelikož stále v této době neexistovaly peníze, obchod probíhal výměnou jedněch statků a služeb za druhé. Tento druh obchodu nazýváme barterový obchod neboli také naturální směna (Černohorský, 2020).

Barterový obchod však měl jisté nevýhody. Pokud jedna z obchodních stran neměla zboží, které druhá strana potřebovala, nemohl obchod proběhnout. V Barterových obchodech je nutné, aby obě obchodní strany měly tu věc nebo poskytovaly tu službu, kterou protistrana v danou chvíli chtěla. Z teoretického hlediska tento fakt vedl k navýšení tzv. transakčních nákladů, tedy nákladů, které jsou spjaté s vyhledáváním a uskutečněním transakcí či obchodů (Jílek, 2013).

Tyto situace postupně vedly ke vzniku prvních komoditních či tzv. plnohodnotných peněz. Předtím, než se začaly používat mince, se jako plnohodnotné peníze používalo zboží, které v dané společnosti bylo v tu dobu velmi žádané. Tím, že bylo tak žádané, bylo téměř všude přijímáno, což je základní předpoklad k zavedení plnohodnotných peněz. Můžeme říci, že určité zboží se mohlo stát komoditními penězi díky tomu, že mělo vysokou vnitřní hodnotu (Jílek, 2013).

Po celém světě existuje nepochybně mnoho typů komoditních peněz. Příklady některých komoditních peněz dle Poloučka (2009) jsou následující: kameny, dobytek, sůl, mořské mušle, kožešiny, perly... Jílek (2013) dále vyjmenovává plátno (od kterého je odvozen termín platit), obilí, či med.

Komoditní peníze s sebou nesou i jisté nevýhody. Z výše uvedených příkladů je zřejmé, že některé typy těchto peněz nebyly trvanlivé, tedy neudržovaly si po delší dobu svou vnitřní hodnotu. Některé komoditní peníze bylo možné snadno poničit. Některé bylo těžké převážet, jako například dobytek.

Postupem času se jako velmi dobré a užitečné komoditní peníze vyseletovaly drahé kovy, jako jsou zlato, stříbro, palladium a platina, a to díky jejich přirozeným kvalitám. Drahé kovy se dají snadně dělit. V průběhu času nedegradují, tudíž

nepřicházejí o jejich vnitřní hodnotu. V menších kusech se dají snadno převážet a mají vysokou hodnotu. Jsou také přirozeně vzácné. Všechny tyto vlastnosti přímo nahrávaly tomu, aby se ze vzácných kovů staly první metalické peníze.

Kovové peníze se nejprve používaly ve formě zlatých zrnků, jelikož v té době se kovy nezpracovávaly do mincí. Až zhruba v 7. až 6. století před naším letopočtem vznikly první exempláře kovových mincí, které měly velmi hrubou a primitivní formu. Fakt, že ražba a používání prvních kovových mincí usnadňovala provádění obchodních transakcí a snižovala transakční náklady, vytvořilo pozitivní kolečko zpětné vazby, díky kterému se množství mincí a jejich používání stále zvyšovalo, což nakonec kulminovalo v jejich ustálení jako hlavního platebního nástroje. Vzácnost, objevování nových nalezišť a postupné zdokonalování těžařských a zpracovatelských technik vedlo k fluktuaci dostupnosti drahých kovů. To se projevovalo tak, že v různých dobách byly kovové mince raženy z různých typů drahých kovů. V jednom období byly mince zlaté, v dalším období byly stříbrné, a v dalším byly měděné. Používání jednoho druhu kovu v mincích nazýváme monometalismus (Polouček 2009).

Oproti monometalismu existuje i bimetalismus, což je systém, kdy se v ekonomice používají a razí mince jak zlaté, tak stříbrné. To však představuje problém v určení směnného poměru mezi mincemi vyrobenými z těchto dvou kovů, jelikož ten se odvíjel od počtu mincí v oběhu (Jílek 2013).

Ražba mincí dále vedla i ke vzniku prvních bankovek, které se začaly vydávat v bankách. První "moderní" iterace bank vznikly během středověku a renesance v Itálii. Ostatně, slovo banka je odvozeno od italského slova „Banco“, což v překladu znamená lavice. Je tím myšlena lavice v bankách, na kterých dříve probíhalo počítání, kontrola a směna peněz (Jílek 2013).

V situaci, kdy měl jedinec mnoho cenných kovových mincí, bylo potřeba mince někam uložit. Mince si bylo možné uložit do střežené banky, přičemž na úschovu mincí obdržel vkladatel potvrzení. Toto potvrzení bylo jakousi první bankovkou, na které bylo uvedené množství mincí, jež ona bankovka zastupovala. Tyto první bankovky pak bylo možné převést či předat jiným osobám, nebo je použít jako platební prostředek (Polouček 2009).

S vydáváním bankovních poukázek si banky začaly uvědomovat, že díky této službě by mohli zvýšit množství svých výdělků. Bankovní poukázky se nejprve vydávaly v poměru jedna ku jedné, tedy pokud banka obdržela jedno sto zlatých mincí, vydala bankovku ve jmenovité hodnotě jedno sto. Banky ovšem mohly poukázky začít vydávat ve vyšším množství, než v jakém je získaly od zákazníku. Toto bylo založeno na myšlence, že s největší pravděpodobností nenastane situace, kdy si všichni zákazníci ve stejnou chvíli přijdou do banky rozměnit své bankovní poukázky zpět na kovové mince (Jílek, 2013).

Banky tedy začaly vydávat bankovky, které nebyly 100% kryté drahými kovy nebo platebními mincemi. Peníze tedy určitým způsobem začaly uměle vytvářet. Toto je považováno za vznik tzv. neplnohodnotných peněz.

Papírové bankovky nakonec přestaly být drahými kovy úplně kryté. Kovové mince, které byly vyrobeny z drahých kovů, a které měly vnitřní hodnotu, byly nahrazeny mincemi, které byly vyrobeny z běžně dostupných kovů, a tedy podstatnou vnitřní hodnotu neměly. Tento přechod z plnohodnotných na neplnohodnotné peníze způsobil i fakt, že drahé kovy existují na světě v omezeném množství, což znamená, že je není možné přidávat nebo z nich vyrábět peníze donekonečna (Jílek, 2013).

V nynější době již užíváme výhradně peníze neplnohodnotné. Používáme mince, které jsou vyrobeny z běžných kovů, a které nemají významnou vnitřní hodnotu. Dále užíváme bankovky, které lze rozměnit pouze za neplnohodnotné mince. Pokud s bankovkou dnes přijdeme do banky, nedostaneme zpět za její jmenovitou hodnotu obdobný počet zlatých či stříbrných mincí.

Pokud jsou dnes všechny hmotné peníze neplnohodnotné, kde berou lidé důvěru v jejich platební funkci? Za kupní sílu peněz v dnešní době stojí důvěra ve stát a v centrální banku daného státu. Centrální banky prohlašují, že s jejich penězi je možné nakupovat či je směňovat. Centrální banky dále mají výhradní právo k tištění a emisi dalších neplnohodnotných peněz. Tímto monopolem stát a centrální banky zajišťují, že žádná ze soukromých bank nebude moci tisknout své vlastní peníze tak, jak se jim zrovna zachce. Zajisté by tím totiž narušily cenovou hladinu a kupní sílu dané měny, což by vedlo k rozsáhlým problémům, jako jsou například prudký nárůst inflace. Centrální banky se také ve vyspělých zemích nezodpovídají přímo vládě

daného státu, fungují odděleně. Pokud by centrální banky přímo naslouchaly příkazy vlád, mohla by nastat situace, ve které by centrální banky tiskly nové peníze na povel vlády, což není žádoucí situace (Polouček, 2009).

Je také dobré si vymezit do jakých kategorií peníze dnes dělíme. Dle Poloučka (2009) peníze dělíme do dvou jasných kategorií: peníze hotovostní a peníze bezhotovostní. Do peněz hotovostních patří všechny mince a bankovky, které jsou vyražené a vytištěné, a které kolují v dané ekonomice. Bezhotovostní peníze mají lehce abstraktní podobu. Ty existují především jako zápisy ve vkladních knížkách, na bankovních účtech a například i v elektronických peněženkách pro kryptoměny. I přesto, že se jedná o nefyzické peníze, mají stejnou kupní sílu a hodnotu jako peníze hmotné.

V dobách antiky a středověku pochopitelně převažovaly v počtu hotovostní peníze nad těmi bezhotovostními, jelikož neexistovaly technologie k elektronickým zápisům peněz či finanční služby jako úvěry, hypotéky atd. Dnes můžeme tvrdit, že díky nárůstu moderních technologií a vývoji civilizace je naprostá většina peněz držena v bezhotovostní formě. Jedním z důvodů je i fakt, že držet velké množství peněz jako hotovost je riskantní z toho hlediska, že se dají poničit, mohou se ztratit, anebo mohou být ukradeny.

Pokud už v dnešní době existuje většina peněz na světě v bezhotovostní formě, proč by se nemohly hotovostní peníze zrušit úplně? Lidská společnost je opravdu blízko k tomu, aby tohoto docílila. K prodiskutování této otázky bychom si nejdříve měli ukázat, jaká je historie konceptu bezhotovostních společností.

1.2. Historie konceptu bezhotovostní společnosti

Úplně nejranější zmínky o konceptu bezhotovostní společnosti se objevily s příchodem a prvním užíváním primitivních počítačů či dalších elektronických systémů v bankovním sektoru, a to především v Severní Americe a západní Evropě. To se odehrálo v 50. a 60. letech minulého století (Bátiz-Lazo, Haigh, Stearns, 2016)

Konzultanti a výzkumníci ve finančním odvětví si uvědomili, že po úplné digitalizaci bankovních systémů by bylo možné tyto systémy propojit s ostatními bankami, což by výrazně urychlilo a usnadnilo provádění veškerých bankovních služeb, jako jsou například převody peněz mezi účty (Bátiz-Lazo, Haigh, Stearns, 2016).

Nejprve se užíval termín „bezšekové společnosti“, jelikož se prvotně uvažovalo, že s adopcí informačních technologií ve finanční sféře by se nejdříve ustoupilo od užívání fyzických bankovních šeků, které se snadno falšovaly, a se kterými se pojily značné náklady. Tato úvaha se dále rozšířila i na mince a bankovky, jelikož se počítalo, že v budoucnosti vzniknou platební karty, se kterými by bylo možné provádět platby bez použití hotovostních peněz. A právě v tu chvíli přišlo na řadu vůbec první použití termínu „plně bezhotovostní společnost“ (Bátiz-Lazo, Haigh, Stearns, 2016).

Mezi polovinou 50. a 60. let v USA přišel markantní nárůst v počtu vystavených šeků. V průběhu roku 1955 bylo centrální bankou USA, oficiálně nazývána jako The Federal Reserve System, často zkracováno na FED (Federal Reserve Board, 2023) zpracováno zhruba 14 miliard bankovních šeků. O deset let později se toto číslo vyšplhalo na téměř 22 miliard zpracovaných šeků za rok. Zároveň bylo zřejmé, že množství vydaných šeků bude dále narůstat (Bátiz-Lazo, Haigh, Stearns, 2016)

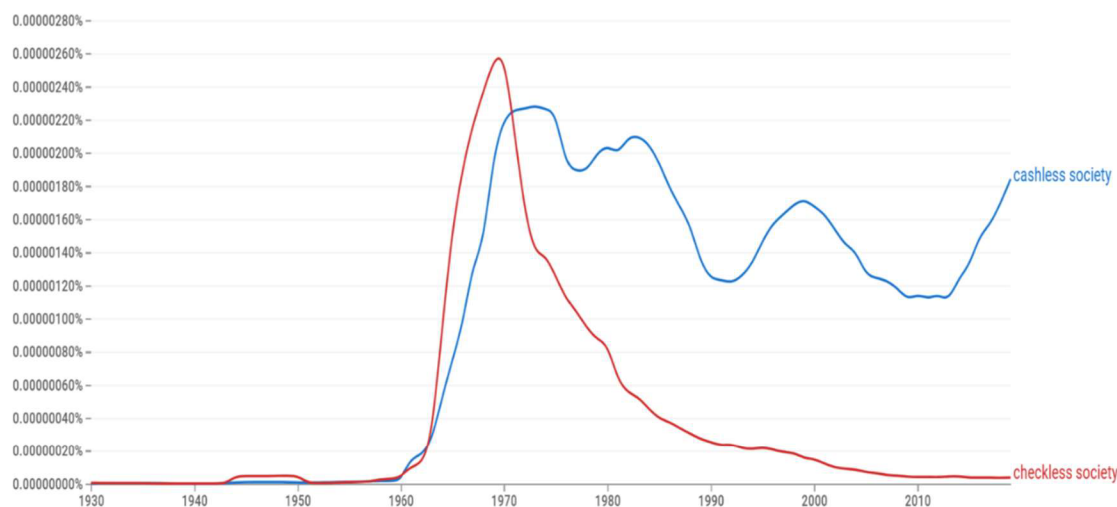
Tento fakt znamenal problém. I se všemi technologickými vymoženostmi tehdejší doby měla centrální banka USA potíže fyzicky všechny šeky odbavit. Bylo zřejmé, že v budoucnosti musí přijít změna.

Díky této „objemové krizi“ v americkém bankovním systému se zvýšilo i užívání termínů „bezšeková společnost“ a „bezhotovostní společnost“ v odborné literatuře. John Diebold, zakladatel firmy John Diebold & Associates a významný průkopník v oblasti automatizace a informačních technologií (Los Angeles Times, 2005), začal

v té době kvůli této situaci myšlenku bezhotovostních a bezšekových společností stále více vyzdvihovat a prosazovat. Ovšem i on sám nebyl schopný definovat, jak přesně by taková společnost měla vypadat a fungovat. Její koncepce byla stále velmi nejasná a pouze teoretická (Bátiz-Lazo, Haigh, Stearns, 2016).

Druhou důležitou osobností, která polemizovala o bezhotovostní a bezšekové společnosti v 60. letech, byl člen rady americké centrální banky George Mitchell. Ten opět vyzdvihoval nadcházející počítačovou revoluci a její pozitivní efekt na bankovní a finanční sektory. Byl toho názoru, že bankovní šeky, a i hotovostní peníze, jednoho dne úplně zmizí (Bátiz-Lazo, Haigh, Stearns, 2016).

Později v 60. a 70. letech byly pojmy „bezšeková společnost“ a „bezhotovostní společnost“ užívány ve stejném smyslu. Jazykové rozdíly mezi těmito termíny nebyly podloženy odlišným významem. Oba termíny tedy byly užívány pro označení stejné myšlenky, i když tomu na začátku tak nebylo (Bátiz-Lazo, Haigh, Stearns, 2016).

Zdroj: (Google Ngram Viewer, 2023, vlastní zpracování na základě uvedeného zdroje)

Obr. 1 Graf zobrazující četnost použití slov „Cashless society“ a „Checkless society“ v průběhu času ve všech tištěných textech (knihy, periodika atd.) naskenovaných společností Google

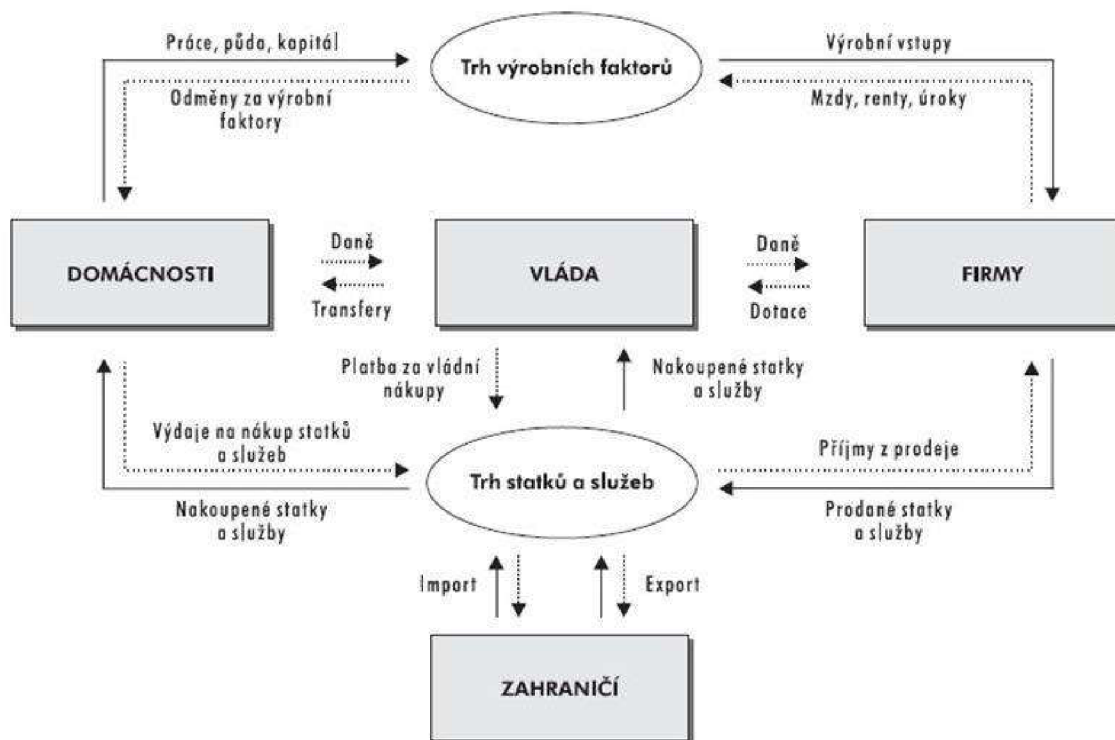
Jak je možné vidět, anglické verze slov „bezhotovostní společnost“ a „bezšeková společnost“ se začaly užívat nejdříve zhruba na začátku 60. let. Poté v průběhu 60. a 70. let se tyto termíny používaly téměř stejně často. Později se termín „bezšeková společnost“ užíval stále méně. V dnešní době je jeho užívání téměř nulové.

Oproti tomu četnost užívání jazykové kolokace „bezhotovostní společnost“ po jejím nástupu fluktovala, ale stále se užívala ve značné míře. Dále je vidět, že v průběhu posledních deseti let frekvence užívání tohoto termínu opět narůstá, což je pravděpodobně důsledek nástupu kryptoměn a hlubšího rozvoje finančních technologií, což mohlo vést společnost k opětovnému prodiskutování tohoto tématu.

Není zcela zřejmé, proč se výraz „bezšeková společnost“ oproti druhému výrazu přestal téměř úplně používat. Mohli bychom spekulovat, že to je důsledek výrazného úpadku používání bankovních šeků v dnešní době. Souběžným důvodem může být i postupné zlepšení informačních technologií, které vydávání a procesování šeků usnadnilo, díky čemuž už nebylo nutné o této ideji tolik hovořit. Tím se pozornost mohla upnout pouze na bezhotovostní společnost.

2. Teoretické a praktické důsledky zrušení oběživa

Důsledků zrušení hotovostních peněz je mnoho. Plošné zrušení oběživa by mělo pravděpodobný dopad na všechny ekonomické subjekty, jako jsou vláda, soukromé firmy a domácnosti.

Zdroj: (Wawrosz, Helísek, 2017)

Obr. 2 Diagram ekonomického koloběhu

Ekonomické subjekty a jejich vzájemné vztahy můžeme zobrazit v ekonomickém koloběhu. Jak můžeme vidět, subjekty jsou v koloběhu mezi sebou propojeny tokem statků, služeb a výrobních faktorů. Naproti tomu v koloběhu putují peníze, za které se statky a služby nakupují. Dále jsou v koloběhu daně, dotace, transfery, import a export.

V bezhotovostní ekonomice by tento koloběh byl neměnný, za statky a služby by se stále platilo penězi. Peníze by ovšem samozřejmě nebyly ve fyzické formě, nýbrž ve virtuální. Existovaly by pouze jako zápisy na bankovních účtech a v dalších digitálních ekvivalentech.

Otázka, zda by daný subjekt či osoba vnímala přechod na bezhotovostní společnost pozitivně či negativně, samozřejmě záleží na tom, jak má nastavené své vazby vůči hotovostním penězům.

2.1. Znevýhodněné skupiny ve společnosti

Názory u jednotlivců ohledně zrušení hotovostních peněz se často odvíjejí od toho, do jaké věkové a ekonomické třídy patří.

Od dob industriální revoluce zažilo lidstvo exponenciální nárůst v objemu vědění a technologického postupu. Především od minulého století až po současnost byl vývoj lidské společnosti opravdu rapidní.

S rapidním vývojem technologií se pojí i určitá nutnost všech vrstev populace k seznámení se s novými technologiemi a s tím, jak s nimi zacházet. Tedy, učit se ovládat nové technologie není ničí povinností, ale jistě se každý již setkal s případy, kdy neznalost technologií vedla přinejmenším k neschopnosti fungovat či plnit některé úkoly, a v horším případě k hlubším problémům, jako například ztráta peněz.

Tyto problémy s technologiemi mají především starší věkové skupiny, tedy senioři. Dle Kosicka (2022) je hlavním důvodem pro menší užívání nových technologií u seniorů nedostatek sebedůvěry, jelikož oproti mladé generaci neměli čas a prostor se s nimi seznámit a adaptovat se. Dále mohou mít zdravotní problémy, jako jsou například potíže se zrakem či sluchem, které jim používání těchto technologií ztěžuje.

Přechod na plně bezhotovostní ekonomiku by seniory neminul. Avšak důsledkem toho by tato věková skupina mohla být od zbytku společnosti odloučena, a to právě kvůli jejich neznalosti či neschopnosti z jakýchkoliv důvodů využívat pouze moderní platební technologie, a bez hotovostních peněz. Dle zjištění skotských novin The Scotsman (2018) například ve Spojeném Království 80 % zkoumaných seniorů užívá k platbám především či výhradně hotovost. Britská charitativní skupina zaměřující se na seniory The Age UK North Tyneside Group (2019) podotýká, že s přechodem na bezhotovostní společnost by narostl počet okradených seniorů přes

různé platební podvody, jelikož oproti zaběhlým uživatelům internetu a platebních technologií si nejsou vědomi toho, jak možné podvody odhalit.

Oproštění se od hotovostních peněz by mělo negativní dopad i na další skupinu populace, a to na jedince a rodiny v nižší sociální třídě. Členové této skupiny, jenž nemají a nemohou mít založený bankovní účet, na který by mohli ukládat své úspory, by v přechodu na bezhotovostní společnost měli problém. Chudší rodiny a jedinci často nedisponují dostatečným obnosem peněz k tomu, aby si mohli založit spořicí či jiný bankovní účet (Delgadillo, 2017).

Bellaire (2021) tento problém vztahuje i na osoby bez domova, jelikož zejména ony nemají možnost si založit bankovní účet či pořídit si technologie, které by jim otevřely bránu do světa bezhotovostních plateb. K takovýmto platbám je přinejmenším potřeba mít debetní nebo kreditní kartu. Debetní kartu bez účtu v obchodní bance nikdo nezíská. Podobně, kreditní kartu bez dobrého bonitního stavu či osobních dokladů totožnosti, jako jsou občanský průkaz či řidičský průkaz, také nelze získat.

Lidé bez domova a se špatným finančním zázemím se spoléhají pouze na hotovostní peníze, protože jejich užívání je jednoduché a není k tomu potřeba znalost složitých technologií z jejich strany. Bellaire (2021) komentuje, že někteří odborníci argumentují, že společnost s nulovými hotovostními transakcemi by mohla být pro lidi bez domova více přínosná tak, že by je motivovala k hledání zaměstnání a zabránila by jim k snadnému získání omamných látek a alkoholu. Toto však nepovažuje za vhodný argument pro zrušení hotovosti, jelikož výsledky z relevantních studií jsou dle něj opačné.

2.2. Kyberbezpečnost

Se zavedením bezhotovostní společnosti se pojí i velmi důležité téma kyberbezpečnosti, které po veškerou budoucí existenci a zavádění elektronických platebních technologií bude nejdříve relevantní. Je nutné, aby potenciální digitalizace finančních systémů a zrušení oběživa šlo ruku v ruce s implementací a zlepšováním ochrany těchto systémů, jinak hrozí finanční újma jedinců či odcizení velkého množství peněz z finančních institucí.

Samotná Egyptská centrální banka (2023) varuje všechny egyptské firmy, instituce a obchodní banky, aby zvýšily své investice do kyberbezpečnosti a věnovaly nejvyšší pozornost ochraně proti možným útokům zaměřeným na odcizení jejich finančního majetku. Upozorňuje, že elektronické podvody, krádeže a phishing jsou jak v Egyptě, který se částečně snaží přejít na bezhotovostní společnost, tak globálně na vzestupu díky většímu rozšíření a spoléhání se na finanční technologie.

Ochranu finančního systému proti odcizení peněz bere velmi vážně i Česká národní banka (2022), která společně s Národním úřadem pro kybernetickou a informační bezpečnost (NÚKIB) uzavřela v květnu 2022 memorandum o vzájemné spolupráci, které má za úkol tyto dvě organizace spojit v ochraně hlavních částí českého finančního sektoru. Spolupráce bude probíhat ve formě testů kybernetické ochrany a zvyšování povědomí veřejnosti o možném kybernetickém nebezpečí.

Výše uvedené příklady nám dokazují, že problematiku zabezpečení proti kybernetickým krádežím berou centrální banky států velmi vážně. Jejich výstrahy se netýkají pouze státní sféry, ale i soukromé sféry a jednotlivců. I bez úplného přechodu na bezhotovostní společnost je jasné, že je to velmi důležité téma.

Zavedení plně bezhotovostní společnosti by pro firmy a banky znamenalo zvýšení vynaložených nákladů na zabezpečení jejich systémů proti kybernetickým útokům. Otázkou je, zda jsou tyto hypotetické náklady vyšší než momentální náklady firem spojené se současnou kombinací používání hotovostních a bezhotovostních peněz.

2.3. Soukromí

Soukromí a ochrana osobních informací je na světě v posledních letech téma, jehož důležitost neustále roste. Zavedení tzv. General Data Protection Regulation (GDPR) v květnu 2018, tedy evropského nařízení „o ochraně fyzických osob v souvislosti se zpracováním osobních údajů a o volném pohybu těchto údajů“ (Ministerstvo vnitra České republiky, 2018) poukazuje na změnu v tom, jak nejvyšší státní instituce a jedinci vnímají svou online ochranu soukromí.

Neustále rostoucí síla výpočetní techniky dovoluje velkým IT korporacím snáze sbírat, ukládat a analyzovat data uživatelů jejich služeb. Rostoucí síla výpočetní techniky, internetu a sociálních sítí dovoluje snáze sbírat, ukládat a analyzovat data uživatelů. Je tedy logické, že lidé ve společnosti jsou více opatrní a zajímají se o to, jak chránit své osobní údaje před jejich zneužitím, ať už velkými korporacemi, anebo schopnými hackery.

K zavedení plně bezhotovostní společnosti je nutný úplný přechod k využívání informačních technologií a systémů. Přichází opodstatněná nejistota do jaké míry budou v bezhotovostní společnosti chráněna naše data a osobní informace.

V této společnosti by nepochybně měly banky a jiné finanční instituce přístup k informacím, ze kterých by bylo možné zjistit kdy, kde a za co jsme utratili naše bezhotovostní peníze. Příkladem toho můžou být informace o poloze a v jaké oblasti se osoba právě pohybuje z geografických dat, která jsou s uskutečněnou transakcí spjatá.

Ochrana soukromí v bezhotovostní společnosti není okrajové téma. Samotný Inspektorát evropské unie pro ochranu dat (European Data Protection Supervisor, EDPS) uspořádal v roce 2019 dvouhodinovou konferenci na tuto problematiku, kde členové diskutovali o způsobech, jak zabránit proliferační a zneužití dat u bezhotovostních plateb. Zde vidíme, že Evropská unie si je vědoma těchto potenciálních rizik (European Data Protection Supervisor, 2019).

Obavy jsou zřejmé i z výsledků veřejných dotazníků od globální banky ING, které byly předloženy vzorku 14 692 občanů z jedenácti zemí Evropské unie a čtyř zemí mimo Evropskou unii, jimiž jsou Turecko, Spojené království, Austrálie a USA. V každé zemi bylo dotázáno zhruba 1000 občanů.

ING (2017) zjistilo následující: 37 % tázaných občanů v Evropě (Turecko a Spojené království je zde zahrnuto) je toho názoru, že bezhotovostní platby jsou soukromé a bezpečné, a že nehrozí únik nebo zneužití osobních dat. USA a Austrálie měly podobné výsledky jako Evropa.

V průměru 66 % občanů zemí Evropy odpovědělo, že ochrana osobních informací u hotovostních plateb je vysoká nebo velmi vysoká (ING, 2017). Zde je tedy zřejmé,

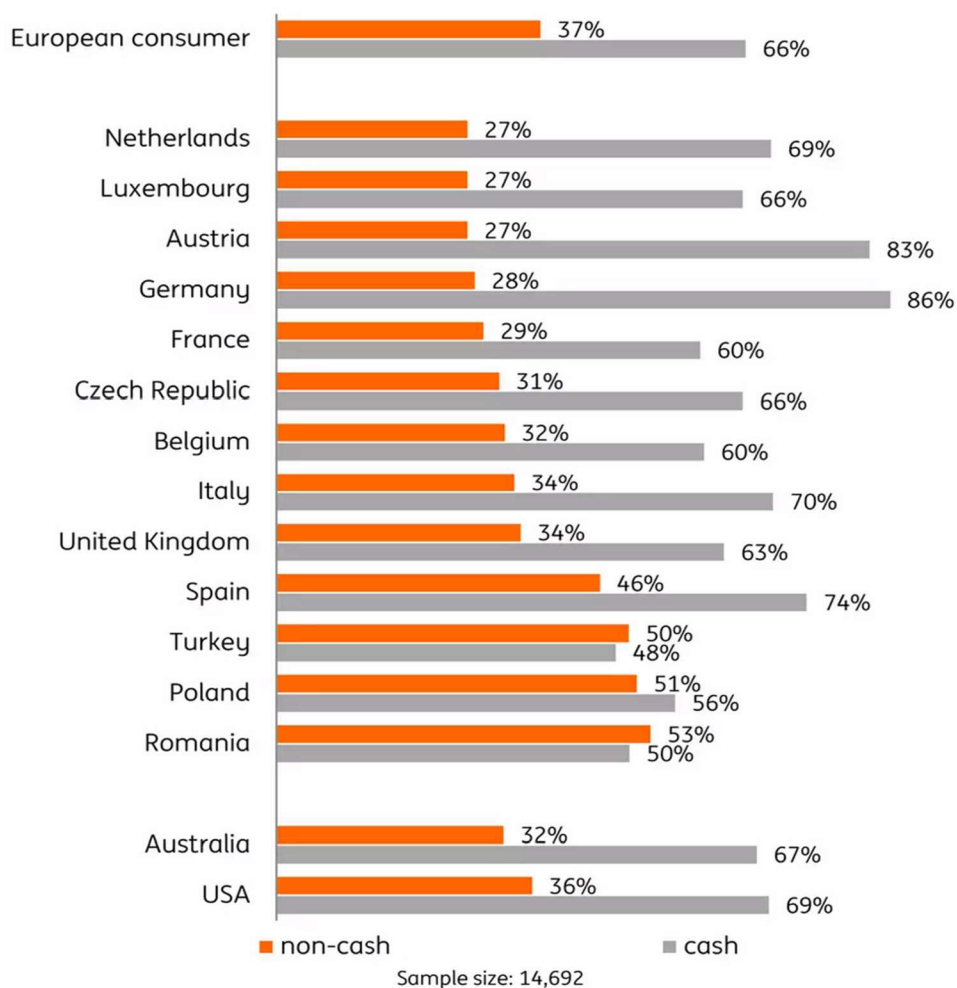
že dvě třetiny dotázaných občanů má vysokou důvěru v hotovostní platby, a že vysoká důvěra v ochranu osobních informací u bezhotovostních plateb je pouze u dvou pětín dotázaných.

Výsledky z tohoto dotazníku jsou rozděleny i na jednotlivé země. Pokud nás zajímají názory v České republice, jsou následující: 31 % dotázaných věří, že bezhotovostní platby mají dobrou ochranu osobních dat. Naopak 66 % má velkou důvěru v uchování soukromí u hotovostních plateb (ING, 2017).

The question

Please indicate the level of privacy you believe you have when paying without cash/with cash.

Shares who choose "high" or "very high". Possible other answers include "I don't know". "Without cash" includes, for example, card, mobile banking, cheque, bank standing order, etc.

Zdroj: (ING Global Bank, 2017)

Obr. 3 Výsledky dotazníku ING k otázce důvěry k vybraným platebním metodám

Z výzkumu vyplývá, že pokud by nějaká země usilovala o úplné zavedení bezhotovostní společnosti, musela by ošetřit nedůvěru občanů v bezhotovostní systémy a přesvědčit je, že v cashless společnosti by nedocházelo k únikům dat a narušení jejich soukromí.

Předešlé body byly zaměřeny na možné negativní dopady bezhotovostní společnosti. Přejít na bezhotovostní společnost má ovšem i jisté výhody. Pokud by tomu tak nebylo, země by dnes neuvažovaly o zrušení hotovostních peněz.

2.4. Komfort

Bezhotovostní platby jsou především pohodlné. V bezhotovostní ekonomice by uživatelé platebních metod měli jednodušší každodenní život v tom, že by nemuseli trávit čas vybíráním hotovosti z bankomatů nebo při placení v obchodě hledáním bankovek či mincí. Přijímat platby v hotovosti také znamená, že obchodník tuto hotovost musí fyzicky převézt z místa prodeje dále buď do banky, kde se tyto peníze musí přepočítat, anebo do jiného místa, kde bude hotovost uchovávat. Při převozu je možná i ztráta, poškození či odcizení těchto peněz.

Všechny akce spojené s přijímáním hotovosti při platbách nebo s jejím transportem tedy obnáší i jistou nutnost trávit čas či vynaložit úsilí a další možné finanční náklady na jejich pozdější převoz.

Indický byznysový a finanční online magazín The Economic Times (2017) provedl dotazníkovou studii, do které se zapojilo 663 lidí. Hlavním tématem dotazníku byly bezhotovostní platby, přičemž první otázka zněla: „Proč byste zvolili bezhotovostní platební systém před hotovostním systémem?“. Nejčastější odpovědí bylo: „Pohodlí a jednoduchost placení“. Procentuálně tuto odpověď vybralo 84 % respondentů. Druhou nejčastější odpovědí byla „Jednoduchost v zaznamenávání a sledování výdajů“. Takto odpovědělo 54 % dotázaných.

Zde je patrné, že zavedení bezhotovostní společnosti by všem uživatelům, jenž by k potřebným technologiím měli přístup, zjednodušilo běžný život.

2.5. Boj proti kriminalitě

Hotovostní společnost má jisté negativní aspekty, které by změna na bezhotovostní společnost mohla pozitivně ovlivnit.

S hotovostí se pojí existence tzv. šedé či stínové ekonomiky. Mezinárodní měnový fond (2017) v jedné ze svých studií definuje stínovou ekonomiku takto: *„Stínová ekonomika zahrnuje všechny ekonomické aktivity, které jsou skryté před autoritami z monetárních, regulačních a institucionálních důvodů. Monetární důvody zahrnují vyhýbání se placení daní a příspěvků na zdravotní a sociální pojištění. Regulační důvody zahrnují vyhýbání se možné zátěži způsobené vládními regulacemi. Institucionální důvody mohou být nedůvěra vůči státnímu aparátu či negativní mínění o kvalitě politických institucí.“*

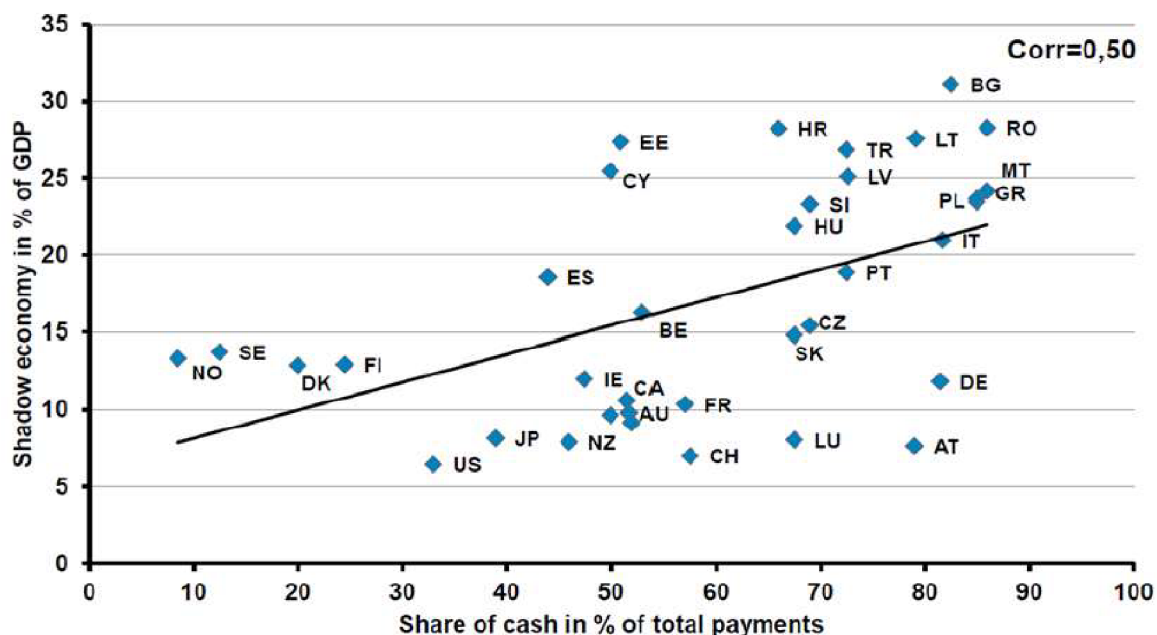
Jelikož transakce se ve stínové ekonomice dle definice musí odehrávat bez dohledu státu, používají se k nim především hotovostní peníze. V dalších případech lze k těmto transakcím použít i relativně nové platební metody jakou jsou kryptoměny či jiné alternativy, které neprozrazují identitu transakčních stran.

Profesor Schneider (2019) z Univerzity Johanna Keplera v Linci provedl studii, ve které zkoumal, zda tvrzení, že stínová ekonomika by drasticky klesla s nástupem bezhotovostní ekonomiky, a zda je to pravdivé a do jaké míry.

Hotovost je používána i pro účely podplácení, politické korupce a jiné kriminální činnosti, jako například obchodu s drogami. Idea bezhotovostní společnosti je taková, že po odstranění hotovostních peněz by osoby podílející se na podplácení politiků neměly prostředek, kterým by tyto úplatky mohly předávat. Schneider (2019) toto tvrzení také zahrnul do své analýzy.

Pro analýzu zpracoval graf, ve kterém zobrazil na jedné ose procentuální podíl hotovostních plateb ze všech provedených plateb v dané zemi, a na ose druhé procentuální podíl stínové ekonomiky na celkovém HDP téže země.

Figure 2.1 Share of cash payments versus the size of the shadow economy (averages over 2013–2015)

Zdroj: (Schneider, 2019)

Obr. 4 Zobrazení velikosti stínové ekonomiky oproti podílu hotovostních plateb ve vybraných zemích

Hodnota korelačního koeficientu byla 0,5, což odpovídá střední korelaci. Korelace byla dle Schneidera (2019) statisticky významná.

Toto naznačuje, že jisté pojítka mezi hotovostními penězi a stínovou ekonomikou existuje. Schneider (2019) však podotýká, že na grafu jsou i příklady zemí, které tomuto trendu neodpovídají, a to především Německo a Rakousko, jenž jsou vysoce hotovostními ekonomikami, ale podíl stínové ekonomiky na jejich HDP je nízký či střední. Profesor Schneider kvůli těmto výjimkám nebyl o kauzalitě hotovostních plateb a stínové ekonomiky přesvědčený, a zaměřil se na hlubší analýzu tohoto postulátu. K tomu využil ekonometrickou analýzu pomocí metody Multiple Indicators Multiple Causes (MIMIC), a dále vytvořil dotazník na toto téma, na který odpovědělo 1056 lidí.

Schneider (2019) díky svému zkoumání došel k následujícím zjištěním:

1. Stínová ekonomika by se při zavedení limitů na množství hotovosti v oběhu v dané zemi snížila o 2 až 20 % s tím, že snížení o 20 % by nastalo v plně bezhotovostní ekonomice.
2. Korupce by se snížila o 1,8 až 18 %. Horní hranice opět platí pro bezhotovostní ekonomiku.
3. Ostatní kriminální činnosti by klesly o 5 až 10 %.

Výsledky šetření profesora Schneidera tedy ukazují, že přechod na plně bezhotovostní společnost by opravdu způsobilo snížení kriminality, korupce a stínové ekonomiky. Snížení však není kompletní ale pouze částečné.

Schneider (2019) je toho názoru, že úplné zrušení hotovosti je moc razantní krok s nedostatečně velkým efektem na kriminální činnost a stínovou ekonomiku. Odůvodňuje to tím, že existují alternativní způsoby pro platby, které by pro chod těchto činností mohly být použity, jako například kryptoměny, převod peněz na způsob Hawala systému, a další.

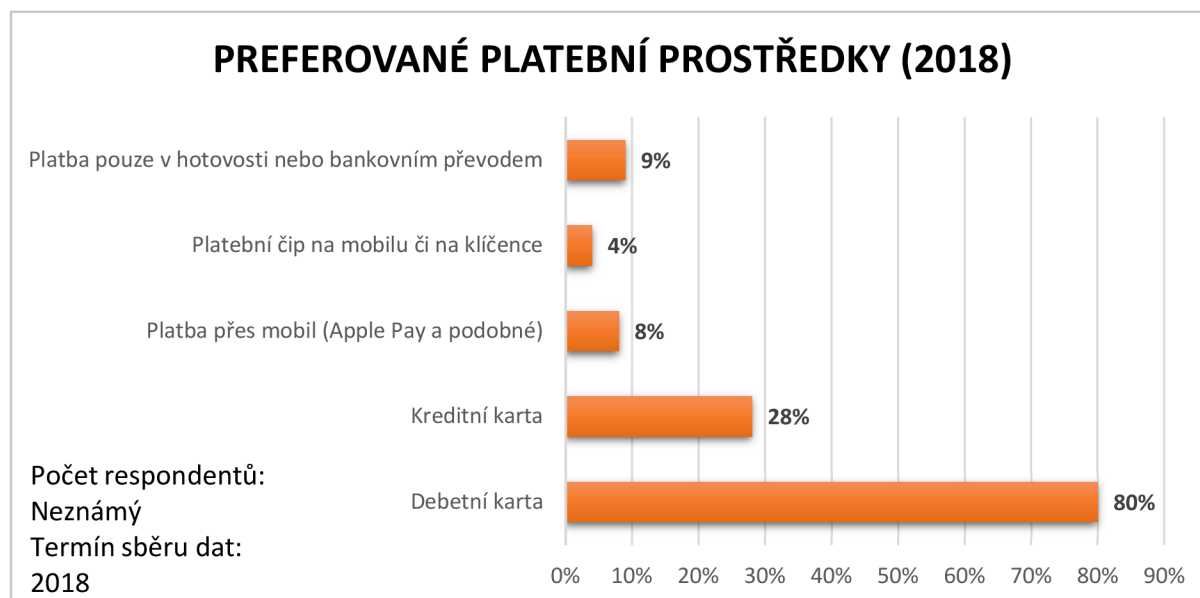
3. Momentální situace a názory v České republice

Pro zjištění situace a názorů ohledně bezhotovostní společnosti v České republice je možné využít veřejně dostupná data od České národní banky a České bankovní asociace.

Z těchto dostupných dat a průzkumů si lze udělat obrázek o oblíbenosti a frekvenci užívání různých platebních prostředků, dále jaký vliv měla pandemie Covid-19 na používání těchto prostředků.

3.1. Platební prostředky

Česká bankovní asociace (2019) vytvořila online dotazník, ve kterém se ptala určitého počtu respondentů na otázku ohledně preferovaných platebních metod. Tento dotazník provedla každý rok v období mezi lety 2018 a 2021. Díky průzkumům veřejného mínění můžeme získat určitý přehled o tom, které způsoby plateb jsou v České republice nejčastěji používány, přičemž se jedná pouze o platby provedené fyzicky u obchodníků.

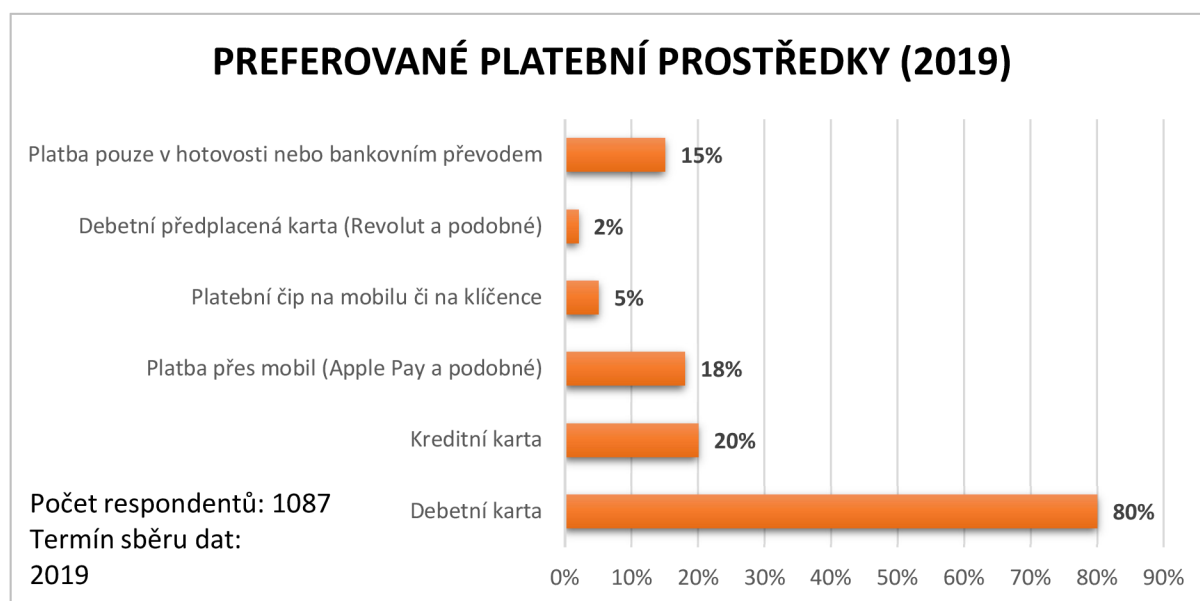

Zdroj: (Vlastní zpracování na základě dat České bankovní asociace, 2019)

Obr. 5 Preferované platební prostředky v ČR v roce 2018

Průzkum v roce 2018 obsahoval pět platebních možností. Pro jednu osobu bylo možné vybrat více odpovědí a tím říci, že všechny vybrané metody ve svém životě využívá.

Na první pohled je zcela jasné, že nejčastěji používanou možností pro platby u obchodníků jsou debetní karty. Tuto odpověď zvolilo 80 % odpovídajících. Kreditní karty byly na druhém místě s 28 %. Jednociferné procentní zastoupení mají poté poslední tři platební způsoby, a to sice platby přes mobil, jako například přes funkce Apple Pay či Google Pay anebo platební čipy na mobilu či na klíčenkách. 15 % respondentů odpovědělo, že pro platby používají výhradně hotovost nebo bankovní převod. To znamená, že platební karty či platby mobilem vůbec nepoužívají.

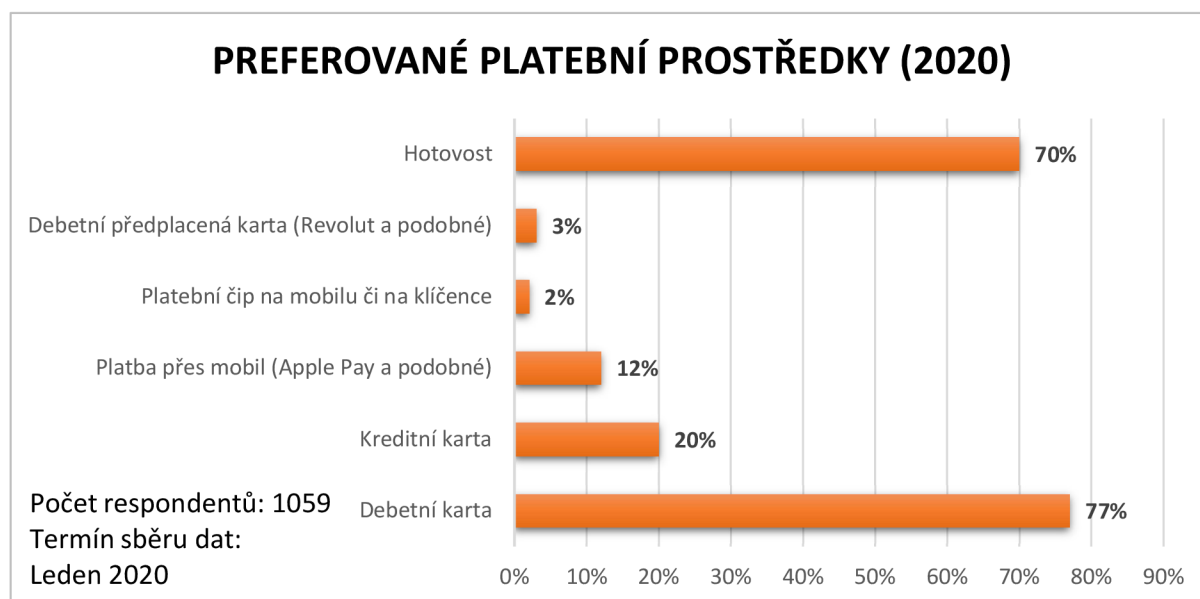
Zdroj: (Vlastní zpracování na základě dat České bankovní asociace, 2019)

Obr. 6 Preferované platební prostředky v ČR v roce 2019

Stejného průzkumu v se roce 2019 zúčastnilo 1087 lidí a ten přinesl menší změny.

Procentuální hodnoty pro volbu platby debetní kartou jsou stejné jako v minulém roce, avšak pro kreditní kartu je o 8% nižší než předešlý rok. V tomto roce přibyla další možnost odpovědi, kterou je platba předplacenou debetní kartou, které nabízí společnost Revolut a jí podobné. Tyto předplacené debetní karty použilo v roce 2019 pouze 2 % respondentů. Platební čipy v roce 2019 používalo 5 % dotázaných, což je o 1 % více než v roce 2018. Platby přes mobil ovšem byly v tomto roce častěji využívány. Použilo je 18 % respondentů, tedy o 10 % více. Platby pouze v hotovosti

anebo bankovních převodech pak použilo 15 % respondentů. To je 6% nárůst oproti roku 2018.

Zdroj: (Vlastní zpracování na základě dat České bankovní asociace, 2020)

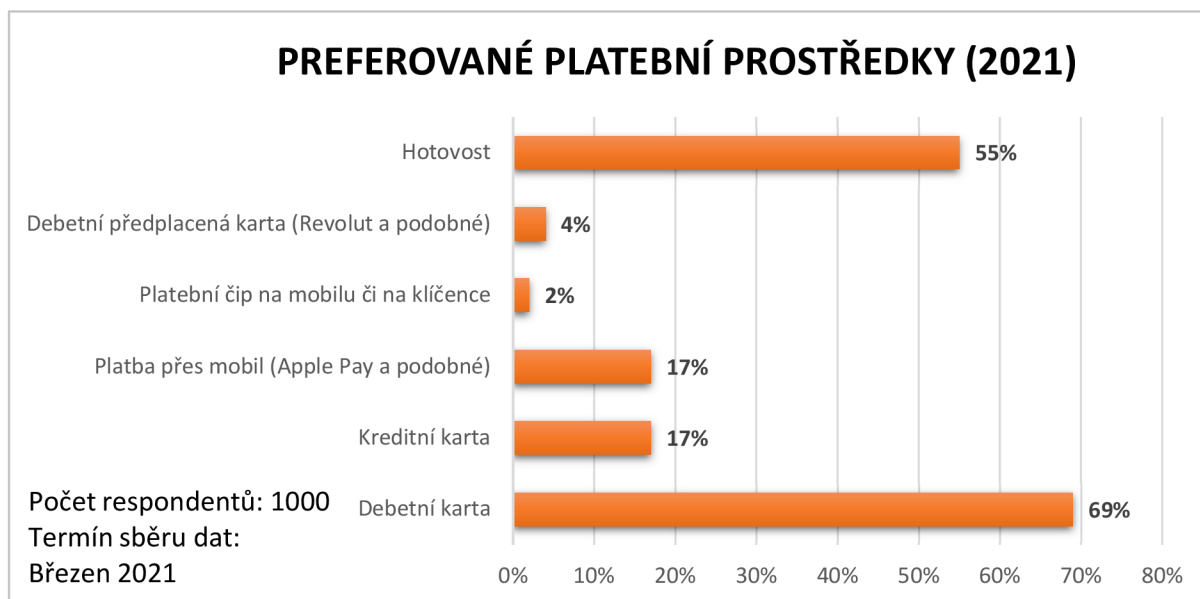
Obr. 7 Preferované platební prostředky v ČR v roce 2020

Jak všichni jistě víme, rok 2020 přinesl do společností v celém světě velké změny ve formě pandemie Covidu-19. Bohužel v dotazníku České bankovní asociace pro rok 2020 se tyto změny nepromítly, jelikož průzkum byl proveden již v lednu 2020, tedy dva měsíce před začátkem plošných opatření proti pandemii.

Dotazník byl nicméně poupraven. V předešlých letech měli respondenti možnost odpovědi „platby pouze hotovostí anebo bankovním převodem“ tedy, že ostatní platební metody nepoužívají. Od roku 2020 tato odpověď v dotazníku není. Místo ní byla přidána odpověď „Hotovost“. Pokud tuto odpověď respondenti vybrali, chtěli tím vyjádřit, že pro platby používají hotovost a je možné, že používají i ostatní metody.

Toto také vysvětluje, proč v roce 2020 70 % respondentů vybralo tuto odpověď, zatímco v předešlých letech odpověď „platby pouze v hotovosti nebo bankovním převodem“ získala 15 % či 9 %.

Kromě výše uvedené novinky a meziročního poklesu o 6 % u plateb přes mobil, žádné významné změny nejsou.

Zdroj: (Vlastní zpracování na základě dat České bankovní asociace, 2021)

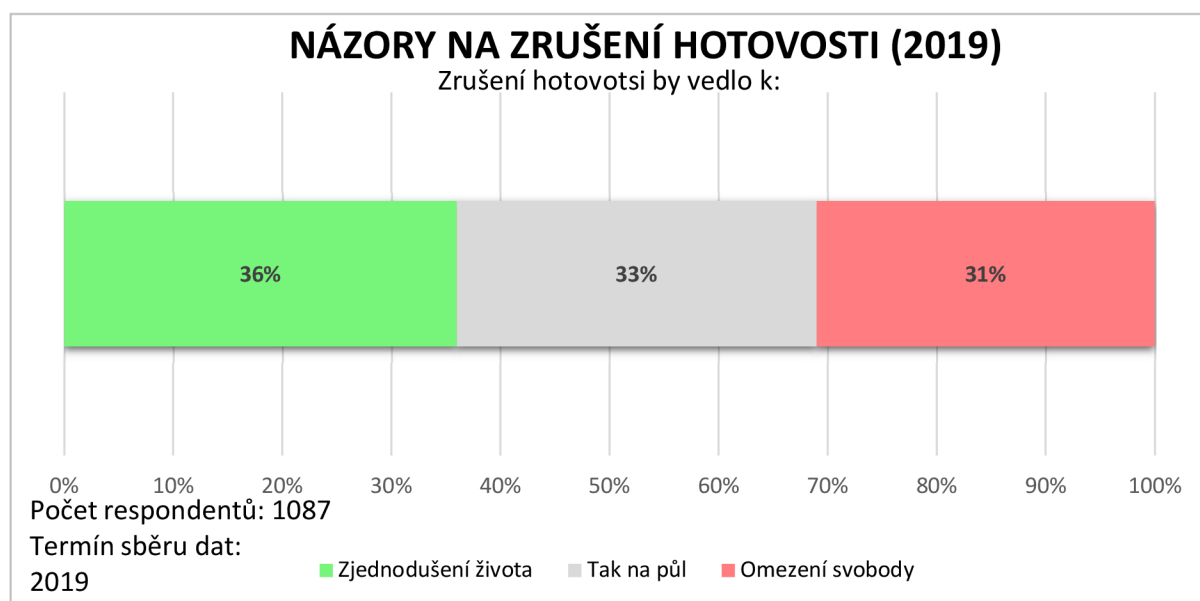
Obr. 8 Preferované platební prostředky v ČR v roce 2021

Průzkum provedený v roce 2021 již poukazuje na určité změny v preferencích platebních metod u občanů České republiky. Pokud pomineme všechny drobné meziroční změny, které nemá smysl zdůrazňovat, všimneme si, že platbu hotovostními penězi vybralo o 15 % méně odpovídajících než v lednu 2020. Mohli bychom předpokládat, že tento pokles byl způsobený pandemií Covid-19 a větším důrazem jednotlivců na ochranu před viry, které se velmi často na hotovosti vyskytují.

Volba platbou debetní kartou také zaznamenala meziroční pokles o 8 %. Zde spojitost s pandemií není úplně zřejmá.

3.2. Názory na zrušení hotovosti

Česká bankovní asociace se dále v těchto průzkumech zaměřila na otázku zrušení hotovosti a na to, jak by takový krok veřejnost vnímala. Tuto studii provedla v letech 2019, 2020 a 2021. V každém roce se zúčastnilo zhruba 1000 respondentů z různých věkových kategorií, tedy vzorový výběr naší populace.

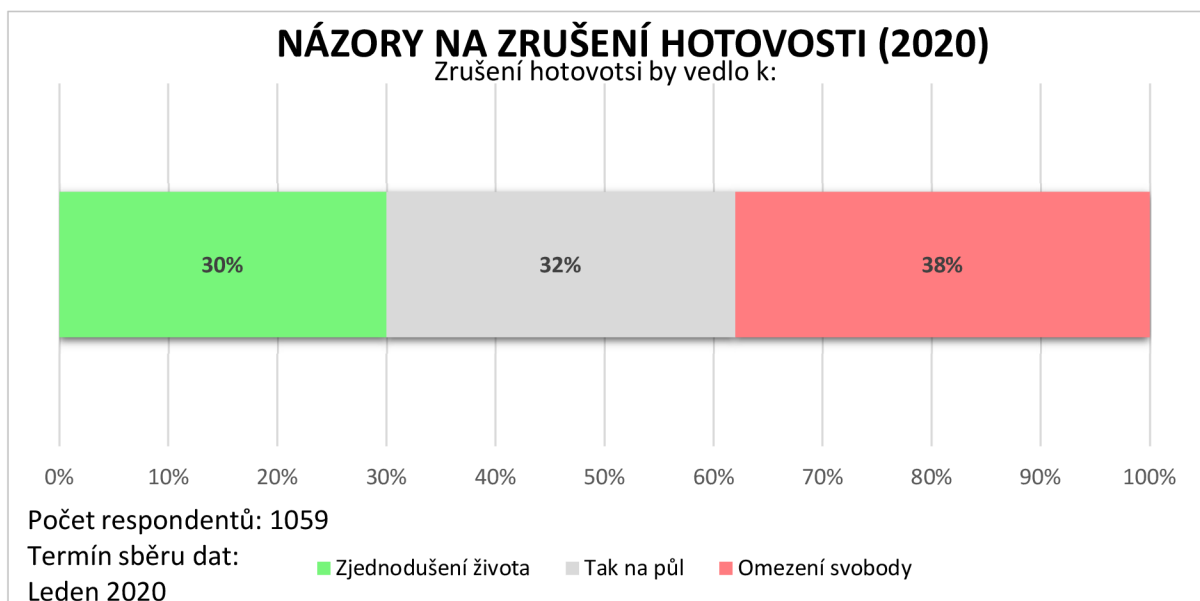

Zdroj: (Vlastní zpracování na základě dat České bankovní asociace, 2019)

Obr. 9 Názory na zrušení hotovosti občanů ČR v roce 2019

V roce 2019 byly odpovědi respondentů vyvážené. Procentuální podíl každé odpovědi z celku byl okolo 30 %, tedy zhruba jedna třetina. Nejčastější byla kladná vazba vůči ideji bezhotovostní společnosti, tedy že zavedení takové společnosti by přineslo větší komfort a zjednodušení každodenního života. Odpověď, že zrušení oběživa by mělo jak kladné, tak negativní důsledky, vybralo 33 % respondentů, a že 31 % dotázaných odpovědělo, že zrušení oběživa bude mít negativní dopad.

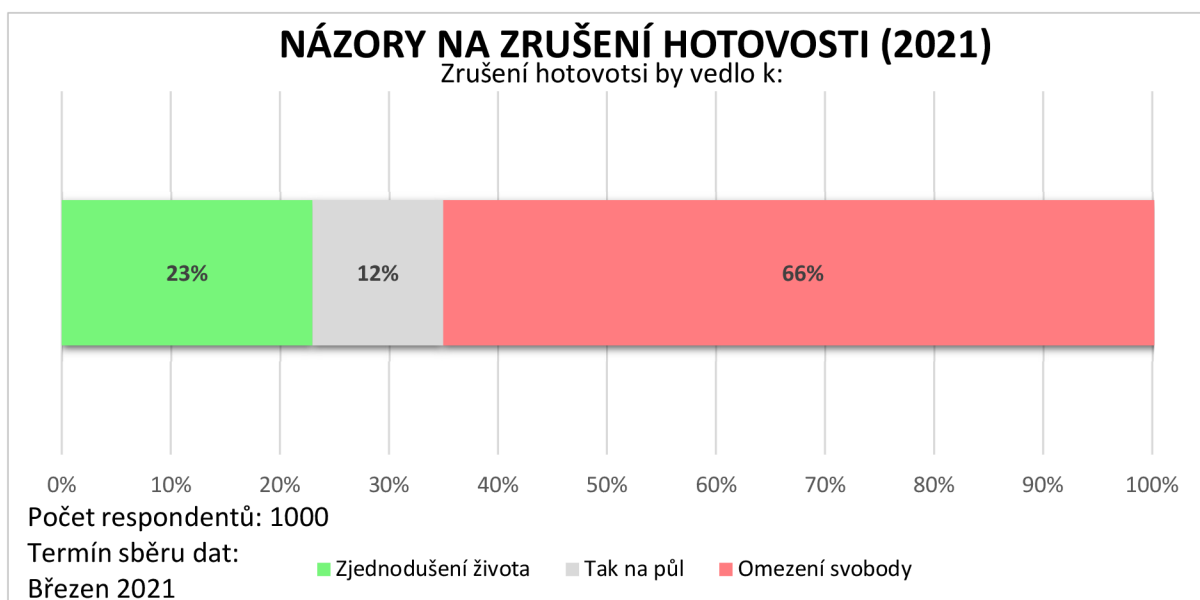
V tomto tedy je možné vidět vyvážené názory vzorku občanů.

Zdroj: (Vlastní zpracování na základě dat České bankovní asociace, 2020)

Obr. 10 *Názory na zrušení hotovosti občanů ČR v roce 2020*

Pro rok 2020 bylo procentuální rozdělení odpovědí opět podobné, okolo 30 %. Nejčastěji zvolenou odpovědí byla ta, která reprezentovala negativní vnímání bezhotovostní společnosti, a to s 38 %. Kladné a neutrální odpovědi získaly 30 % a 32 % hlasů. Důležité je si připomenout, že vliv pandemie Covidu-19 v dotazníku pro tento rok nebyla zahrnuta, jelikož dotazník byl zpracován v lednu 2020.

Zdroj: (Vlastní zpracování na základě dat České bankovní asociace, 2021)

Obr. 11 *Názory na zrušení hotovosti občanů ČR v roce 2021*

Začátek roku 2021 byl ve znamení nejrozsáhlejších restriktivních opatření na pohyb jednotlivců po celé České republice, a to kvůli snaze o zmírnění dopadů pandemie Covid-19 na českou populaci.

Není tedy divu, že dotazník ohledně zrušení oběživa pro rok 2021 doznal výrazných změn. Tento dotazník byl zpracován v březnu 2021, tedy v období vrcholu protipandemických opatření.

Z prvního pohledu na diagram je zřejmé, že přesně dvě třetiny respondentů v tomto roce vnímalo zrušení oběživa negativně a v tom smyslu, že povede k omezení lidské svobody. Je velmi pravděpodobné, že tento výsledek měl vliv na omezení volného pohybu a restriktivní opatření tehdejší vlády České republiky.

Zrušení oběživa hodnotilo kladně 23 % odpovídajících. 12 % mělo ke zrušení oběživa neutrální postoj.

3.3. Vliv pandemie Covid-19 na platební chování

K tématu bezhotovostní společnosti se pojí i různé způsoby, jak můžeme provést naše platby. Jak už bylo dříve řečeno, mezi bezkontaktní platby řadíme platby přes funkce moderních smartphonů jako Apple Pay, dále platby debetní či kreditní kartou a tak dále.

Hotovostní peníze jsou známé tím, že na jejich povrchu často bývá velké množství různých bakterií či virů. Během pandemie mohl strach z nemoci Covid-19 vést občany k menšímu užívání a vybírání hotovosti z bankomatů kvůli prevenci možného onemocnění.

Česká bankovní asociace (2020) tuto problematiku také prozkoumala. V květnu roku 2020, tedy přímo na konci první vlny pandemie a před existencí prvních vakcín proti Covid-19. Provedla dotazníkovou studii, které se opět zúčastnil vzorek zhruba 1000 občanů České republiky napříč všemi věkovými kategoriemi.

VLIV PANDEMIE COVID-19 NA PLATBY (2020)

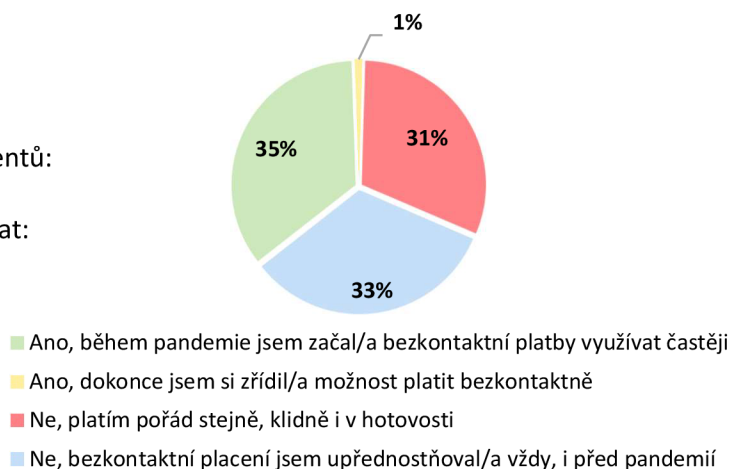
Dáváte kvůli pandemii přednost bezkontaktním platbám před hotovostí?:

Počet respondentů:

1100

Termín sběru dat:

Květen 2020

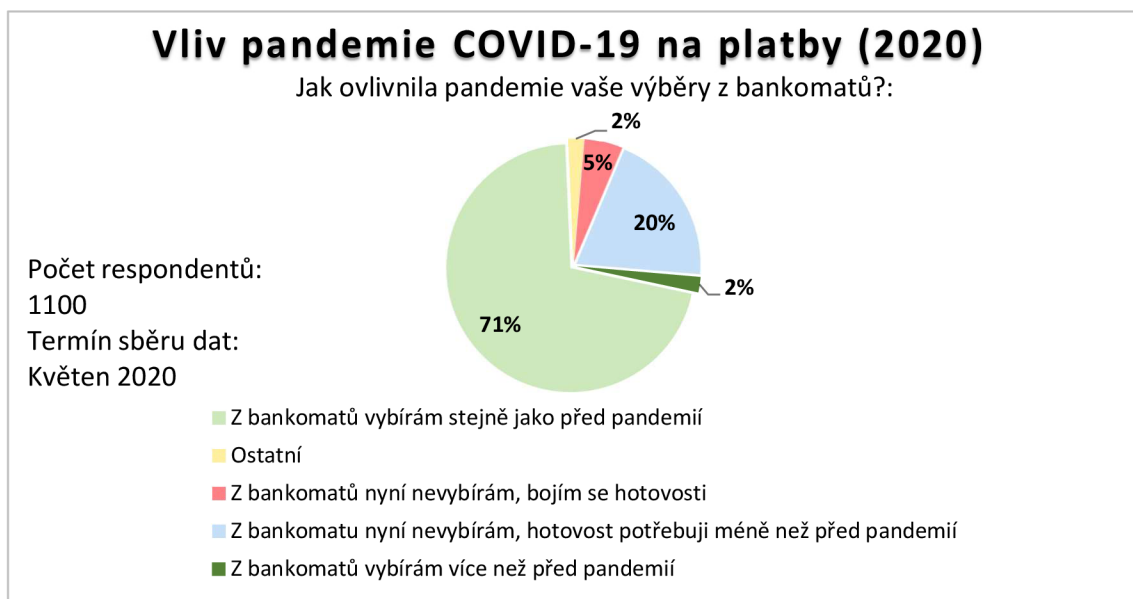

Zdroj: (Vlastní zpracování na základě dat České bankovní asociace, 2020)

Obr. 12 Vliv pandemie Covid-19 na platby v ČR v roce 2020

Česká bankovní asociace (2020) položila účastníkům dotazníku otázku, zda se kvůli pandemii Covid-19 změnila jejich preference vůči platebním metodám, či zda začali upřednostňovat bezkontaktní platební způsoby.

35 % respondentů odpovědělo, že po začátku pandemie začali více používat bezkontaktní platby. 33 % respondentů uvedlo, že bezkontaktní platby vždy preferovali, a že pandemie na to neměla vliv. 31 % dotázaných odpovědělo, že pandemie na jejich platební návyky neměla vliv, a že preferenci mezi placení v hotovosti nebo bezkontaktními platbami nemají. Zbylé 1 % vybralo odpověď, že pandemie na jejich preference měla vliv, a že si kvůli pandemii dokonce nově zřídili možnost bezkontaktních plateb, které dříve neměli.

Zdroj: (Vlastní zpracování na základě dat České bankovní asociace, 2020)

Obr. 13 Vliv pandemie Covid-19 na platby v ČR v roce 2020

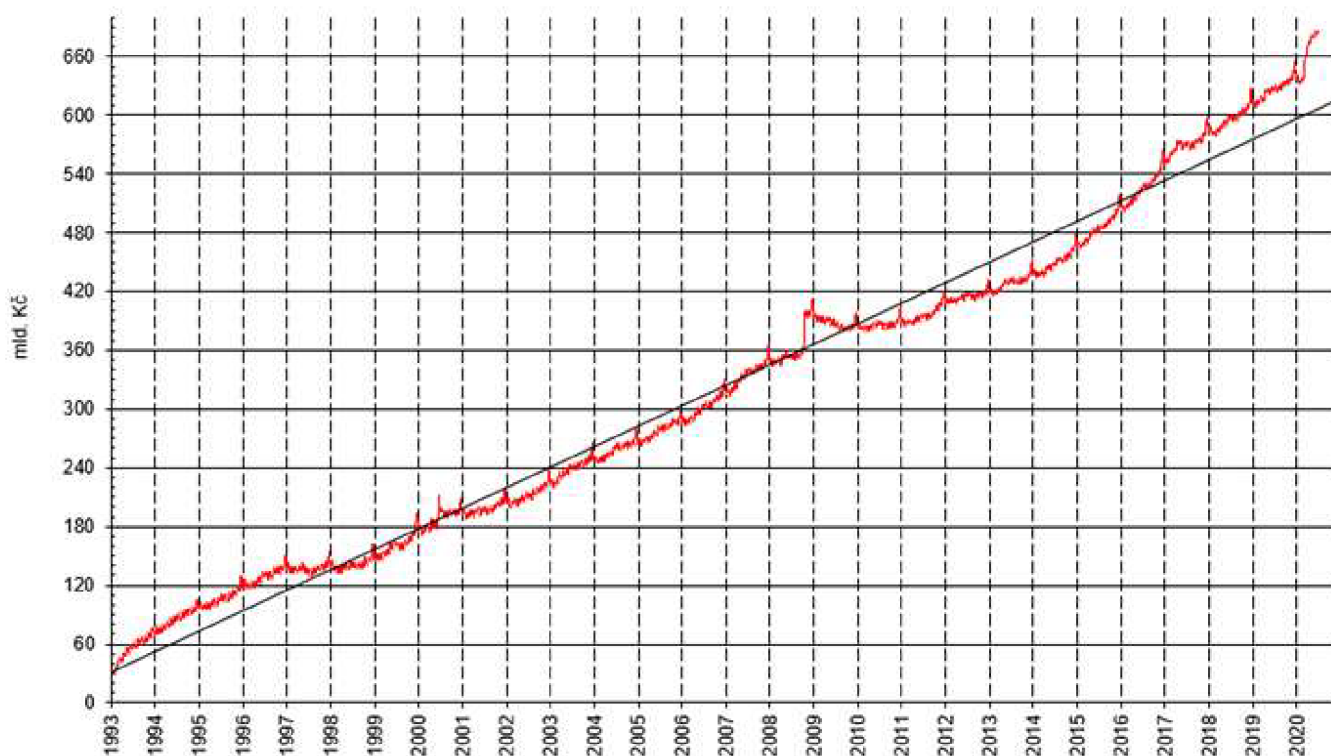
Další otázka v dotazníku byla zaměřena na výběry hotovosti z bankomatů během první vlny pandemie Covid-19, při které panoval největší strach a nejistota.

Naprostá většina odpověděla, že pandemie nijak jejich frekvenci výběrů z bankomatů neovlivnila. 71 % takto odpovědělo. 20 % respondentů odpovědělo, že z bankomatů přestali vybírat, jelikož hotovostní peníze v pandemii nepotřebovali, jelikož mohli nakupovat na internetu, a to díky platebním kartám. 5 % dotázaných řeklo, že z bankomatů během pandemie nevybírali vůbec, jelikož se výslovně báli hotovosti a možnosti přenosu virů na bankovkách. 2 % sdělilo, že z bankomatu vybírali častěji než před pandemií. Zbývá 2 % vybralo možnost odpovědi „ostatní“.

3.4. Vývoj oběživa v České republice

Pro analýzu situace ohledně zavedení bezhotovostní společnosti v České republice je také dobré znát stav a množství oběživa v naší ekonomice. Pokud se snažíme zodpovědět na otázku, zda se Česká republika stává či může stát bezhotovostní ekonomikou, část odpovědi můžeme získat právě z pozorování oběhu hotovostních peněz.

V naší zemi k hotovostním platbám používáme šest mincí a šest bankovek s různou nominální hodnotou (Ducháček, 2020). Česká národní banka je také jediná instituce v České republice, která může zadávat tisk nových bankovek a ražbu nových mincí, které poté budou uvedeny do oběhu. Díky tomu má ČNB k dispozici i nejpřesnější a nejširší data.

Zdroj: (Ducháček, 2020)

Obr. 14 Vývoj oběživa v ČR v průběhu času

V České ekonomice od začátku její existence na začátku 90. let můžeme pozorovat stálý meziroční nárůst množství hotovostních peněz. Jedná se o průměrné zvýšení o 5,25 % každý rok. Celkové množství oběživa tedy každý rok roste, k výrazným poklesům od začátku existence naší země nedošlo. Dvě období v tomto intervalu však způsobily markantnější nárůst vydaného oběživa, a to během finanční krize v roce 2008 a pandemie Covidu-19 na začátku roku 2020. Data pro další roky nemáme, avšak můžeme usoudit, že nárůst bude stále stejný (Ducháček, 2020).

Ducháček (2020) připomíná, že ačkoliv některé dotazníky, jenž zkoumají názory vzorku obyvatel mohou naznačovat úplný ústup hotovosti a nástup bezhotovostní společnosti, data o množství emitovaného oběživa jsou komplexní a rozsáhlá. Mají

vyšší vypovídací hodnotu než dotazníky, které pracují pouze s názory omezeného počtu obyvatel. Česká národní banka naznačuje, že ačkoliv mohou být bezhotovostní platební prostředky více populární než kdy dřív, úplné zrušení oběživa nenastane, jelikož pro oběživo stále existuje určitá poptávka.

3.5. Analýza a shrnutí vybraných dat o České republice

Výše uvedená data a grafy nám načrtly preferované platební metody, názory na zrušení hotovosti a dále dopady na preferenci platebních metod občanů České republiky. Dále je z dat možné pozorovat stabilní růst množství oběživa v naší ekonomice.

Z dat dotazníků o platebních prostředcích je zřejmé, že občané ČR nejvíce používají debetní karty k platbám ve fyzických obchodech. Na druhém místě je hotovost, která však nemá od debetních karet velmi daleko. Všechny ostatní platební způsoby jsou také užívané, ale ne do takové míry jako hotovost a debetní karty. Co však z dat není úplně zřejmé je, jak často a pro jaké částky používají lidé tyto rozdílné platební metody. Většina respondentů uvedla, že opravdu debetní karty a hotovost používají, ale jak často a v jakých případech? Bezhotovostní platební prostředky jsou populární, avšak hotovostní platby jsou stále uznávané a hojně používané.

Pro původní tezi této práce je zřejmě nejvíce relevantní druhá část této sekce, a to data z dotazníků ohledně zrušení hotovosti v ČR. Výsledky těchto dotazníků z let 2019 a 2020 jsou téměř neměnné a vidíme, že názory vzorku populace jsou vyvážené. Jedna třetina vnímá zrušení hotovosti jako přínosné. Druhá třetina má neutrální postoj a je toho názoru, že zrušení oběživa by mělo jak pozitivní, tak negativní důsledky. Poslední třetina je toho názoru, že zrušení oběživa by vedlo k omezování naší svobody.

To podstatné však můžeme pozorovat na datech z roku 2021, kdy je zcela zřejmá změna názorů vzorku populace. Procentuální podíl negativního názoru vůči zrušení oběživa se oproti předešlým letem téměř zdvojnásobil. Roky 2020 a 2021 jsou spojené s pandemií Covid-19 a restrikcemi. Je zřejmé, že nárůst v názoru, že

zrušení oběživa by vedlo k omezení naší svobody, byl způsobený právě touto situací.

V grafech ohledně vlivu pandemie Covid-19 na platební chování občanů je viditelné, že 36 % respondentů kvůli pandemii začalo používat nebo zvýšilo své používání bezhotovostních/bezkontaktních platebních metod. Oproti tomu 64 % respondentů uvedlo, že pandemie jejich platební návyky nijak neovlivnila. I přesto je 34 % významný podíl na celkovém počtu.

Další graf zobrazuje odpovědi respondentů na otázku, zda pandemie měla vliv na jejich vybírání hotovosti z bankomatů. 71 % odpovědělo, že během pandemie vybírali z bankomatů stejně, jako před pandemií. 25 % respondentů odpovědělo, že kvůli pandemii z bankomatů nevybírali, ať už kvůli tomu, že hotovost tolik nepotřebovali, anebo kvůli tomu, že se hotovostních peněz báli. U těchto osob je pravděpodobné, že místo hotovostních plateb tedy používali platby bezhotovostní. Lze tedy říci, že kvůli pandemii 25 % respondentů přešlo na bezhotovostní platební metody.

I přesto, že většina dotázaných v roce 2021 byla toho názoru, že zrušení hotovosti by vedlo k omezení svobody. Bezhotovostní platební metody jsou stále podobně preferované jako samotná hotovost. Pandemie Covid-19 pak bezpochyby část populace přiměla k častějšímu používání bezhotovostních platebních metod nad těmi hotovostními. Z těchto výsledků lze odvodit, že bezhotovostní platební metody jsou velmi populární, preference k jejich užívání kvůli pandemii u některých jedinců stoupla, ale úplné zrušení hotovosti v České republice nehrozí, jelikož ta je také stále velmi oblíbená.

4. Momentální situace a názory ve státech eurozóny, SWOT analýza bezhotovostní společnosti

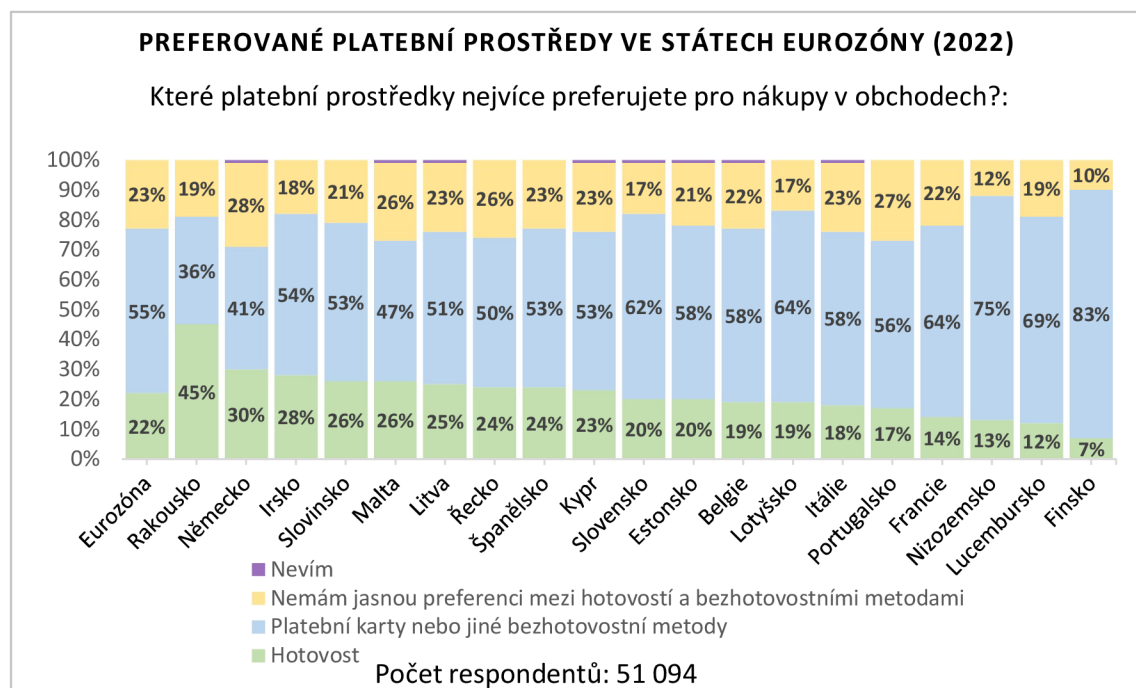
Situaci a názory ohledně ideje bezhotovostní společnosti a bezhotovostních plateb ve státech eurozóny je možné zjistit z dat a dotazníků vytvořených Evropskou centrální bankou (2022).

Rozsáhlý dotazník Evropské centrální banky (2022) se zaměřil na názory a vnímání vybraného vzorku občanů z devatenácti států eurozóny tedy států, jenž používají Euro jako své platidlo a měnu. Celkem se šetření zúčastnilo 51 094 respondentů, přičemž z každého z devatenácti států se zúčastnilo mezi 988 až 6078 občanů.

Nejvýše relevantní části studie pro tuto práci jsou dotazníky ohledně preferovaných platebních prostředků, názory ohledně důležitosti hotovostních peněz, podíl jednotlivých platebních prostředků na celkovém množství uskutečněných plateb ve fyzických obchodech a dále vliv pandemie Covid-19 na platební chování občanů těchto států. Pro lepší porovnání výsledků evropské studie a české studie budou jednotlivé části této kapitoly seřazeny ve stejné tematické návaznosti, jako výsledky v předešlé kapitole.

Tyto části studie byly vybrány především kvůli tomu, že zkoumají podobné aspekty platebního chování občanů jako studie České bankovní asociace, která byla rozebrána v předešlé kapitole. Díky tomu lze provést i jednodušší porovnání výsledků ze států eurozóny a výsledků z České republiky, a to i přesto, že otázky a možné odpovědi ve studiích Evropské centrální banky a České bankovní asociace nejsou stoprocentně totožné.

4.1. Platební prostředky

Zdroj: (Vlastní zpracování na základě dat z Evropské centrální banky, 2022)

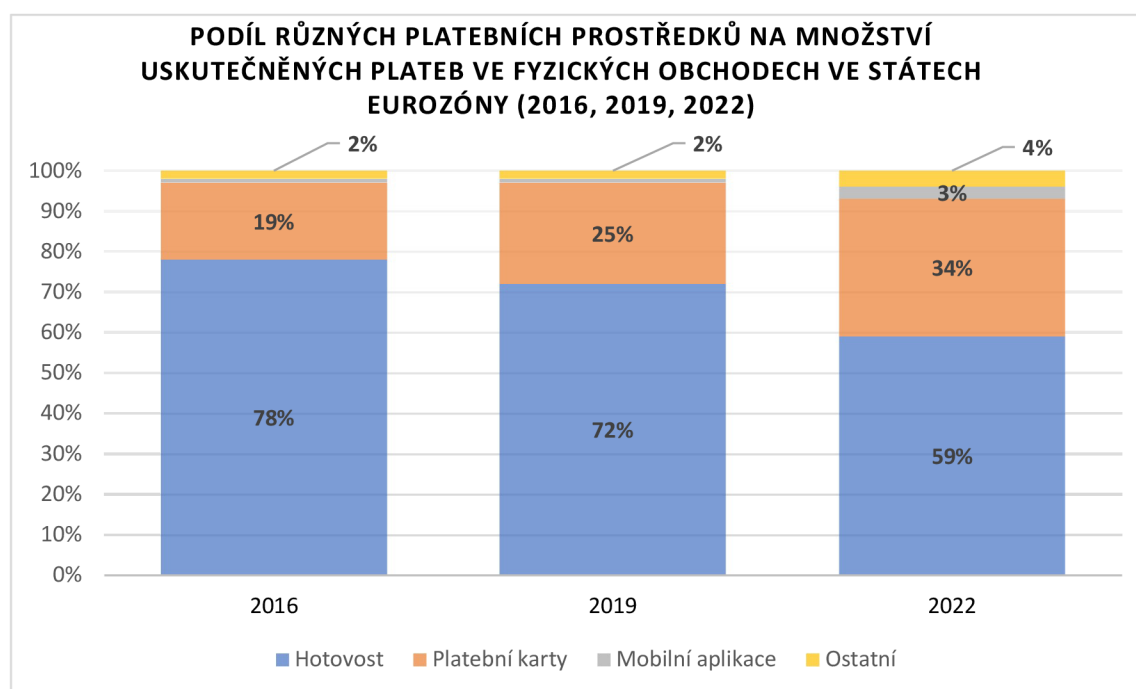
Obr. 15 Preferované platební prostředky ve státech eurozóny v roce 2022

Výsledky preferovaných platebních prostředků jsou víceméně ve všech státech eurozóny podobné. Jsou tu však i jisté výjimky. Je zřejmé, že největší procentuální podíl ve většině států mají platební karty a jiné bezhotovostní platební metody. Tento podíl se pohybuje zhruba mezi 50 a 60 %. Přibližně 20 % respondentů z těchto států pak vyjádřilo preferenci pro placení hotovostí a zbylých 20 % odpovědělo, že mezi hotovostními a bezhotovostními prostředky preferenci nemají. V některých státech pak nevýznamné procento odpovědělo, že nedokážou vybrat ani jednu z předešlých tří odpovědí.

Zprůměrované hodnoty pro eurozónu opět poukazují na jasnou preferenci bezhotovostních platebních prostředků s hodnotou 55 %.

Je důležité zmínit i stát, který tomuto trendu neodpovídá a svými výsledky vybočuje. Preference pro hotovost si získala v Rakousku vyšší podíl, než preference pro platební karty a podobné prostředky, což je jediný stát s tímto výsledkem.

Naopak Slovensko, Lotyšsko, Francie a Lucembursko mají preferenci pro platební karty a podobné platební prostředky nad 60 %, což je významné. Nejextrémnější preferenci pro platební karty mají pak Nizozemsko a Finsko, které mají respektive 75 a 83 %. U Finska je tento výsledek podstatný, jelikož je součástí skandinávských zemí, které jsou známé svojí preferencí pro bezhotovostní platební metody. Švédsko v této studii bohužel není zahrnuto, jelikož není součástí eurozóny. Výsledek tohoto státu by byl ovšem zajímavý, jelikož právě tento stát je průkopníkem v zavádění bezhotovostní společnosti (Sweden.se, 2021).

Zdroj: (Vlastní zpracování na základě dat z Evropské centrální banky, 2022)

Obr. 16 Podíl různých platebních prostředků na množství uskutečněných plateb ve fyzických obchodech v letech 2016, 2019 a 2022

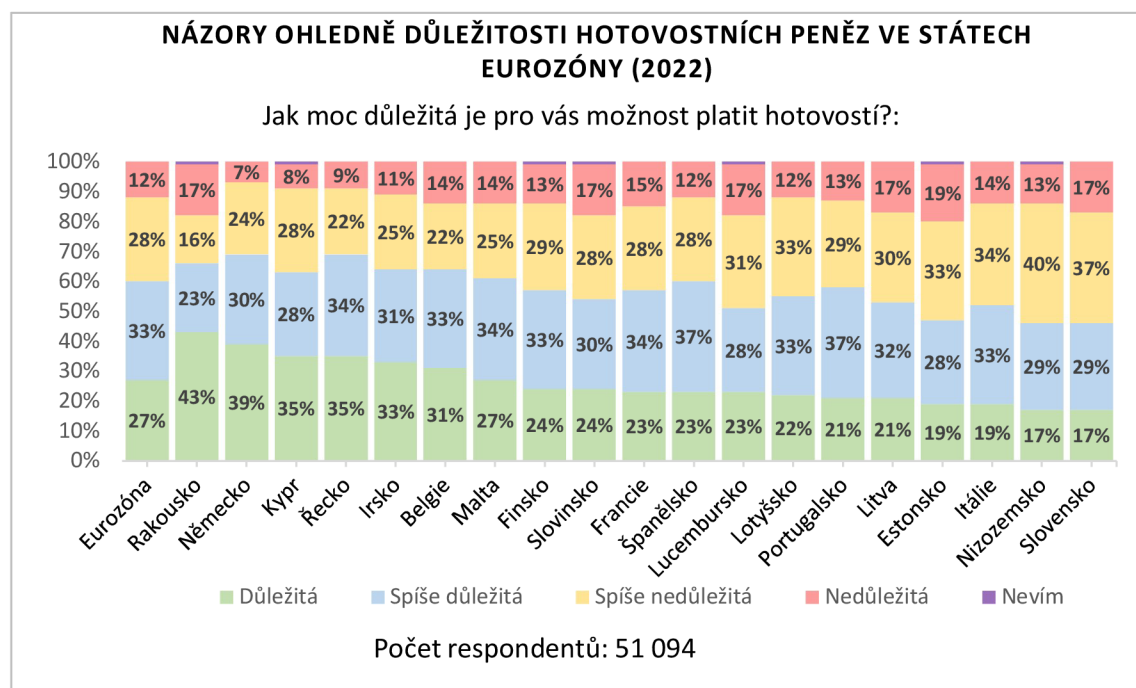
Výše uvedený graf zobrazuje podíl jednotlivých platebních prostředků na celkovém množství provedených plateb ve fyzických obchodech. Nejedná se tedy o výsledky dotazníku se subjektivními názory respondentů, ale o porovnání nasbíraných dat v letech 2016, 2019 a 2022.

I přesto, že občané států eurozóny v předešlém dotazníku naznačili svou preferenci pro bezhotovostní platební metody, z grafu uskutečněných plateb je zřejmé, že fakticky lidé stále nejčastěji platí hotovostí, a to především pro nákupy v menších

částkách. Podstatný je však nepochybný trend snižujícího se podílu plateb hotovostí a narůstající podíl plateb platebními kartami v průběhu času.

Z tohoto grafu tedy lze usoudit, že lidé stále preferují hotovost, avšak platby hotovostí jsou ústupující.

4.2. Názory ohledně důležitosti hotovostních peněz

Zdroj: (Vlastní zpracování na základě dat z Evropské centrální banky, 2022)

Obr. 17 Názory ohledně důležitosti hotovostních peněz ve státech eurozóny v roce 2022

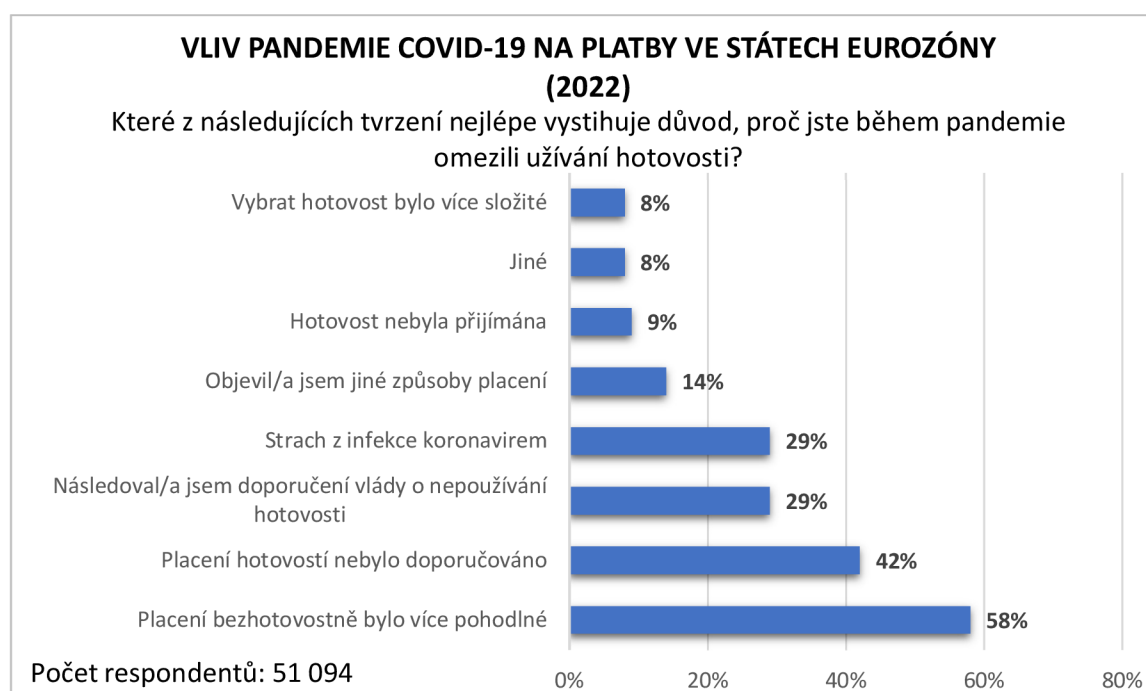
Dotazník ohledně důležitosti hotovosti ukazuje, že občané států eurozóny vnímají hotovost jako pozitivní a spíše důležitou. Zprůměrované hodnoty pro eurozónu ukazují, že 27 % dotázaných považuje hotovost za důležitou, 33 % ji považuje za spíše důležitou, 28 % za spíše nedůležitou a 12 % za nedůležitou. Po sečtení kladných odpovědí a záporných odpovědí vyjde, že 60 % považuje hotovost za důležitou a 40 % za nedůležitou. Z těchto výsledků je jasné, že většina dotázaných vnímá hotovost kladně.

Jsou zde i jasné výjimky. Opět se ukazuje, že Rakousko a Německo silně preferují užívání hotovosti. Sečtené hodnoty pro kladně názory jsou pro Rakousko 66 % a

pro Německo 69 %. Na druhé straně občané Nizozemska jsou z 53 % přesvědčeni o nedůležitosti hotovosti. Slovensko je na tom podobně s 54 %.

Zajímavý je výsledek Finska, u kterého se v prvním grafu této sekce ukázala drtivá preference pro bezhotovostní platební metody, avšak zde je možné vidět, že 57 % dotázaných považuje hotovost za důležitou

4.3. Vliv pandemie Covid-19 na platební chování

Zdroj: (Vlastní zpracování na základě dat z Evropské centrální banky, 2022)

Obr. 18 Vliv pandemie Covid-19 na platební chování občanů států eurozóny

Pandemie Covidu-19 bezpochyby ovlivnila platební chování občanů zasažených států.

Výše uvedený graf zobrazuje důvody, kvůli kterým občané států eurozóny omezili své užívání hotovostních peněz během pandemie. Bylo možné zvolit více odpovědí.

Důvod, proč jsou tyto informace relevantní pro práci byl již zmíněn v předešlé části, a to že množství bakterií a virů na povrchu hotovostních peněz bývá vysoké. Při používání hotovostních peněz tedy může být vyšší riziko přenosu infekce.

Nejčastěji voleným důvodem pro omezení užívání hotovosti během pandemie byl větší komfort u bezhotovostních prostředků. 58 % respondentů vybralo tuto odpověď. Druhé a třetí nejčastější důvody byly, že užívání hotovostních peněz nebylo během pandemie doporučováno vládami či jinými institucemi v daných státech. Jelikož jsou tyto dvě separátní odpovědi velmi podobné, bylo by možné je spojit do jedné kategorie. Lze je tedy považovat za velmi signifikantní. Posledním významným důvodem omezení plateb v hotovosti byl strach z nákazy Covid-19. Zbylé důvody neobdržely značné množství hlasů, a tím pádem nejsou tolik podstatné.

Z výsledků je zřejmé, že i přes možné obavy infekce koronavirem je nejčastěji volená odpověď ta, která poukazuje na výhodu většího pohodlí a snazšího užívání bezhotovostních platebních prostředků. Je tedy otázkou, zda část respondentů, která vybrala tuto odpověď, byla v této volbě ovlivněna pandemií Covid-19.

Avšak zbylé nejčastěji volené odpovědi nám dokazují, že pandemie Covid-19 ovlivnila některou část populace k přechodu na bezhotovostní platební prostředky, ať už kvůli doporučením, či jednoduše ze strachu.

4.4. Analýza a shrnutí vybraných dat o státech eurozóny

Z výsledků dotazníku o preferenci jednotlivých platebních prostředků je jasné, že naprostá většina států eurozóny má výslovnou preferenci pro bezhotovostní platby. Z této preference lze usoudit, že do určité míry jsou tyto státy bezhotovostními společnostmi. Samozřejmě to nejsou úplné bezhotovostní společnosti, ale fakt, že občané z velké části preferují bezhotovostní platby nad hotovostními platbami dokazuje přirozený potenciál k přechodu na bezhotovostní společnost.

Rostoucí oblibu bezhotovostních plateb dokazuje i druhý graf v této části práce, na kterém je vidět jasný trend postupného snižování množství plateb v hotovosti a zvyšující se množství plateb platebními kartami. Hotovostní platby si stále drží první místo, co se četnosti týče, ale jejich užívání je na ústupu. Otázkou je, do jakého bodu jejich užívání klesne. Tedy zda bezhotovostní platby v budoucnosti opravdu převýší hotovostní platby, či ne. Jelikož užívání hotovosti se mezi lety 2016 a 2019 snížilo o 6 % a mezi lety 2019 a 2022 o 13 %, je možné tvrdit, že pandemie Covidu-

19 zvýšila preferenci bezhotovostních platebních prostředků. Je však také možné, že toto byl přirozený vývoj. S ohledem na ostatní prezentovaná data ohledně dopadů pandemie Covid-19 je však první varianta pravděpodobnější.

Názory o důležitosti hotovosti jsou ve státech eurozóny jasné a hotovost je v průměru považována za důležitou. Výsledek lze interpretovat tak, že i přesto, že platby bezhotovostními metodami a jejich oblíbenost je na vzestupu, hotovost je stále vnímána jako nezbytná, a měla by tedy být ve společnosti zachována.

Dále, výsledek dotazníku o omezení užívání hotovosti během pandemie nám dokazuje, že strach z koronaviru a doporučení o nepoužívání hotovosti k platbám byly podstatné. Pandemie tedy do určité míry některé lidi motivovala k tomu, aby omezili platby hotovostí. Lze tedy říci, že pandemie urychlila přechod k užívání bezhotovostních platebních prostředků.

Z těchto výsledků je možné usoudit, že plně bezhotovostní společnost ve státech eurozóny není, a zřejmě ani nebude. Hotovost je stále vnímána jako důležitá, na druhou stranu bezhotovostní platební metody jsou stále častěji užívané a pandemie Covidu-19 jejich užívání zvýšila.

4.5. Porovnání výsledků z České republiky a států eurozóny

Česká republika, stejně jako státy eurozóny, je součástí Evropské unie, avšak nepoužívá Euro jako svou hlavní měnu.

Z dat jednotlivých států eurozóny bylo vidět, že až na země jako Rakousko a Německo, které velmi silně tíhnou k hotovostním společnostem, jejich občané preferují bezhotovostní platební metody. Preference českých občanů pro bezhotovostní a hotovostní platební metody je spíše vyvážená.

V obrázku 16 lze vidět znázorněná data o množství uskutečněných plateb ve fyzických obchodech, a se kterými platebními prostředky byly tyto platby provedeny. Je zde vidět přetrvávající preference pro hotovostní platební metody, avšak jejich preference se v průběhu let snižuje, pravděpodobně i díky vlivu pandemie Covid-19. Podobná data o České republice bohužel nejsou dostupná, avšak je vysoce

pravděpodobné, že stejný trend je i v České republice vzhledem k tomu, že je propojena uvnitř Evropské unie s ostatními státy eurozóny.

Názory ohledně zrušení hotovosti v České republice a státech eurozóny jsou v posledních letech podobné. Relevantní dotazníky byly v České republice nasbírány během let 2019, 2020 a 2021, kde především v roce 2021 lze pozorovat odpor českých občanů ke zrušení oběživa. Občané jsou toho názoru, že zrušení hotovosti by vedlo k omezení svobody. Koncept svobody je bezpochyby pro českou společnost důležitý vzhledem k historii tohoto státu.

Většina občanů eurozóny považuje hotovost jako důležitou či spíše důležitou. Z těchto výsledků je zřejmé, že s úplným zrušením hotovosti by nebyli plně spokojeni občané jak České republiky, tak států eurozóny.

Z dat ohledně vlivu pandemie Covid-19 na platební chování občanů České republiky a států eurozóny je vidět, že pandemie plně neovlivnila všechny občany k tomu, aby začali více či úplně používat bezhotovostní platební metody. Z dat je však vidět, že pandemie určité množství populace opravdu přiměla k častějšímu užívání bezhotovostních platebních metod, ať už kvůli strachu nebo doporučením z jejich širšího okolí. Lze tedy konstatovat, že pandemie opravdu do určité míry změnila platební preference občanů, a to ve prospěch bezhotovostních platebních metod.

Pokud by se měly všechny předešlé závěry shrnout, pak je zjevné následující: bezhotovostní platební metody jsou na vzestupu. Jejich jednoduchost, rychlost a efektivnost v užívání z nich činí stále více atraktivní možnost pro potenciální uživatele, a to především z řad mladší či střední generace, kterým nejsou moderní technologie cizí. Pandemie Covid-19 pak zvýšila množství uživatelů těchto prostředků. Tento trend je zjevný ve většině zemí moderního světa.

Na druhou stranu občané eurozóny a České republiky jasně vnímají hotovost jako důležitou či nezbytnou, a to z různých důvodů. Pro občany České republiky je to hlavně o zachování osobní svobody.

Z těchto výsledků vyplývá, že hotovost v moderní společnosti zůstane, avšak bezhotovostní platební prostředky nabydou ještě více na popularitě. V budoucnu by mohla situace vypadat tak, že hotovost bude existovat, bude užívána, ale v menší

míře než dnes. Naopak bezhotovostní platební metody hotovost ve frekvenci užívání předběhnou.

4.6. SWOT analýza bezhotovostní společnosti

Koncept bezhotovostní společnosti je od svého začátku ideou budoucnosti. I když se v dnešní době některé státy plně a aktivně snaží přeorientovat svou společnost na bezhotovostní, prozatím takový stát neexistuje. Pro všechny státy, které uvažují o zrušení hotovosti, by tedy bylo dobré před tímto velkým krokem udělat SWOT analýzu, tedy analýzu silných stránek, slabých stránek, příležitostí a hrozeb.

Silné stránky

Silné stránky bezhotovostních společností jsou jasné. Hlavní výhody bezhotovostních společností jsou především pohodlí pro všechny uživatele. V bezhotovostní společnosti lidé nebudou muset mít těžké mince a hodnotné bankovky ve svých peněženkách. Nebude hrozit, že jim tuto hotovost někdo odcizí. I pro obchodníky by zavedení bezhotovostní společnosti znamenalo větší pohodlí, jelikož se nebudou muset zabývat převozem a ukládáním těchto peněz.

Další silnou stránkou je omezení kriminality a stínové ekonomiky. Zrušení hotovosti by do určité míry snížilo rozsah té kriminality, která nějakým způsobem hotovost používá.

Slabé stránky

Mezi slabé stránky bezhotovostní společnosti patří na prvním místě potencionální problémy s ochranou osobního soukromí a do jisté míry i ztrátou anonymity během platebních styků. Pokud budou veškeré platby prováděny přes elektronické a informační systémy, do kterých nějakým způsobem budou vidět finanční instituce a potažmo i vládní instituce, pro občany by to mohl být problém. Již v minulosti vyšly na povrch nepříjemná svědectví a kauzy o tom, jak velké IT korporace sbírají a obchodují s osobními informacemi jejich uživatelů, a to bez jejich vědomí. V bezhotovostní společnosti by mohla nastat stejná situace, a to především ve státech s autoritářským režimem.

Další slabou stránkou je jistě znevýhodnění seniorů a chudší třídy společnosti či lidí bez domova. Senioři většinou neumí zacházet s moderními technologiemi. Členové chudší třídy naopak mohou mít problém se zakládáním bankovních účtů, jelikož k jejich založení je potřeba vložit určitou částku peněz. Lidé bez domova pak už vůbec většinou žádné peníze nemají, a pokud ano, jsou to bezpochyby hotovostní peníze. S přechodem na bezhotovostní společnost by pak tyto skupiny občanů měly problém.

Příležitosti

Koncept bezhotovostní společnosti je bezpochyby velmi progresivní a futuristický. Jak již bylo řečeno, kompletně bezhotovostní společnost v dnešní době ještě neexistuje, avšak jisté státy se snaží takového stavu docílit. Tento přechod by vlády států a občané mohli připravit či namotivovat k dalším velkým změnám, a to v jakýchkoli sektorech a částech společnosti. Přechod na bezhotovostní společnost je také první krok k novému rozsáhlému boji proti kriminalitě a stínové ekonomice.

Hrozby

Hlavní hrozbou pro bezhotovostní společnosti jsou problémy spojené s kyberbezpečností všech informačních systémů, které nějakým způsobem zajišťují chod těchto společností. Při nedostatečné ochraně těchto systémů hrozí, že budou napadeny hackery či zneprátenými státy, a že chod bezhotovostní společnosti bude kvůli tomu narušen či úplně znemožněn. Taková situace by byla velmi vážná a pro celý stát nebezpečná. Ostatně, již v dnešní době jsou hackerské útoky jednotlivců či zneprátených států na dennodenním pořádku. Tento vážný problém by musel být v bezhotovostních společnostech důkladně ošetřen.

Závěr

Cílem této práce bylo představit koncept bezhotovostní společnosti, ukázat historii tohoto konceptu a vysvětlit relevantní termíny. Dále představit možné důsledky přechodu na bezhotovostní společnost, a to jak kladné, tak záporné. V neposlední řadě bylo cílem zanalyzovat dosavadní situaci a názory ve vybraných státech.

Jak bylo vidět, historie konceptu bezhotovostních společností má své začátky především ve Spojených státech amerických, a to zhruba v polovině 20. století. Historie peněz, jenž je také spojená s tímto tématem, sahá do dob velmi dávných, což dokazuje, že hotovost je pro lidstvo důležitá, a že je s lidskou společností spjatá po tisíce let.

Důsledky zavedení bezhotovostní společnosti by byly rozsáhlé a měly by vliv na všechny občany, firmy a instituce v daném státě. Tyto důsledky by byly jak pozitivní, tak negativní. Důležitá je především problematika ochrany osobního soukromí, kyberbezpečnosti a zabránění možnému znevýhodnění těch společenských skupin, pro které by zrušení hotovosti mohlo být problematické. Zrušení hotovosti by však zvýšilo pohodlnost a jednoduchost během placení. Dále by do určité míry snížilo určité typy kriminality a zredukovalo by velikost stínové ekonomiky.

Situace a názory ohledně tohoto tématu jsou v České republice a státech eurozóny víceméně stejné. Většina občanů považuje hotovost za důležitou, což také znamená, že by se zrušením hotovosti nesouhlasili. I přesto je hotovost na ústupu a bezhotovostní platební metody jsou na vzestupu. Toto bylo možné vypočítat z dat a grafů, které v této práci byly představeny. Dále bylo zřejmé, že pandemie Covid-19 popularitu bezhotovostních plateb zvýšila.

Přechod na plně bezhotovostní společnost je tedy proveditelný. Bezhotovostní platební metody jsou ve zkoumaných státech rozšířené, mezitím co množství hotovostních plateb se snižuje. Existuje tedy určitá přirozená preference pro bezhotovostní platební metody, což otevírá dveře pro možný kompletní přechod na bezhotovostní společnost. Avšak hotovost zřejmě stále bude existovat, jelikož je nezbytná a její zrušení by přineslo vážné potencionální negativní důsledky, které by pro společnost byly problematické.

Seznam literatury

About the FED. In: *Board of Governors of the Federal Reserve System* [online]. USA: Federal Reserve Board, 2023 [cit. 2023-06-20]. Dostupné z: <https://www.federalreserve.gov/aboutthefed.htm>

Co je GDPR - Ochrana osobních údajů. In: *Ministerstvo vnitra České republiky* [online]. Česká republika: Ministerstvo vnitra České republiky, 2018 [cit. 2023-06-25]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/gdpr/clanek/co-je-gdpr.aspx>

Cybersecurity Issues Training and Awareness. In: *Central Bank of Egypt* [online]. Egypt: Central Bank of Egypt, 2023 [cit. 2023-06-24]. Dostupné z: <https://www.cbe.org.eg/en/cybersecurity/cybersecurity-issues-training-and-awareness>

Češi a platební styk 2020. In: *Česká bankovní asociace* [online]. Česká republika: Česká bankovní asociace, 2020 [cit. 2023-06-30]. Dostupné z: <https://scac.cz/wp-content/uploads/2020/08/1064-platebni-styk-2020-final.pptx.pdf>

FLEISCHMANN, Martin a Miroslav KOTRLE. ČNB a NÚKIB spojují síly při zvyšování kybernetické odolnosti finančního trhu. In: *Česká národní banka* [online]. Česká republika: Česká národní banka, 2022 [cit. 2023-06-24]. Dostupné z: https://www.cnb.cz/cs/o_cnb/cnblog/CNB-a-NUKIB-spojuji-sily-pri-zvysovani-kyberneticke-odolnosti-financniho-trhu/

ČERNOHORSKÝ, Jan. *Finance: od teorie k realitě*. Praha: Grada Publishing, 2020. Finance (Grada). ISBN 978-80-271-2215-8.

JÍLEK, Josef. *Finance v globální ekonomice*. Praha: Grada, 2013. Finanční trhy a instituce. ISBN 978-80-247-3893-2.

DELGADILLO, Natalie. How a Cashless Society Would Harm the Poor. In: *Governing* [online]. USA: Governing, 2017, s. 2 [cit. 2023-06-24]. Dostupné z: <https://www.governing.com/archive/gov-cashless-businesses-poor-unbanked.html>

BELLAIRE, John. How America's Cashless Economy has Punished the Homeless for Being Poor. *Brown Political Review* [online]. 2021, 2 [cit. 2023-06-24]. Dostupné z: <https://brownpoliticalreview.org/2021/12/how-americas-cashless-economy-has-punished-the-homeless-for-being-poor/>

ING International Survey Mobile Banking 2017 Cashless Society. In: *SlideShare* [online]. Nizozemsko: ING Global Bank, 2017 [cit. 2023-06-25]. Dostupné z: <https://www.slideshare.net/ING/ing-international-survey-mobile-banking-2017-cashless-society#1>

In Sweden, technology is close to making cash a thing of the past. All aboard with the cashless society?. In: *Sweden.se* [online]. Švédsko: Sweden.se, 2021 [cit. 2023-06-30]. Dostupné z: <https://sweden.se/life/society/a-cashless-society>

DUCHÁČEK, Josef. Jak je to s hotovostí aneb Česko s bankovkami a mincemi. In: *Česká národní banka* [online]. Česká republika: Česká národní banka, 2020 [cit. 2023-06-30]. Dostupné z: https://www.cnb.cz/cs/o_cnb/cnblog/Jak-je-to-s-hotovosti-aneb-Cesko-s-bankovkami-a-mincemi/

NELSON, Valerie, ed. John Diebold, 79; Pioneered Computer Use in Automation of Businesses. *Los Angeles Times* [online]. 2005, **2005**(1), 1 [cit. 2023-06-21]. Dostupné z: <https://www.latimes.com/archives/la-xpm-2005-dec-30-me-diebold30-story.html>

WAWROSZ, Petr a Mojmír HELÍSEK. *Makroekonomie: středně pokročilý kurz*. Praha: Vysoká škola finanční a správní, 2017. Educopress. ISBN 978-80-7408-149-1.

Older People and the Cashless Society. In: *The Age UK North Tyneside Group* [online]. Spojené království: The Age UK North Tyneside Group, 2019 [cit. 2023-06-24]. Dostupné z: <https://www.ageuk.org.uk/northtyneside/about-us/news/articles/2019/cashless-society/>

BÁTIZ-LAZO, Bernardo, Thomas HAIGH a David L. STEARNS. Origins of the Modern Concept of a Cashless Society, 1950s–1970s. In: BÁTIZ-LAZO, Bernardo a Leonidas EFTHYMIOU, ed. *The Book of Payments* [online]. London: Palgrave Macmillan UK, 2016, 2016-12-06, s. 95-106 [cit. 2023-06-20]. ISBN 978-1-137-60230-5. Dostupné z: doi:10.1057/978-1-137-60231-2_10

POLOUČEK, Stanislav. *Peníze, banky, finanční trhy*. V Praze: C.H. Beck, 2009. Beckovy ekonomické učebnice. ISBN 978-80-7400-152-9.

Poorest and Older People Hardest Hit by 'Cashless Society' Move. *The Scotsman* [online]. 2018, 2 [cit. 2023-06-24]. Dostupné z: <https://www.scotsman.com/news/politics/poorest-and-older-people-hardest-hit-by-cashless-society-move-247350>

BUTTARELLI, Giovanni. Privacy in a Cashless World. In: *European Data Protection Supervisor* [online]. Belgie: European Data Protection Supervisor, 2019 [cit. 2023-06-25]. Dostupné z: https://edps.europa.eu/press-publications/press-news/blog/privacy-cashless-world_en

Průzkum ČBA: Češi a platební styk 2019. In: *Česká bankovní asociace* [online]. Česká republika: Česká bankovní asociace, 2019 [cit. 2023-06-29]. Dostupné z: <https://cbaonline.cz/cesi-a-platebni-styk-2019>

Průzkum ČBA: Češi a platební styk 2021. In: *Česká bankovní asociace* [online]. Česká republika: Česká bankovní asociace, 2021 [cit. 2023-06-30]. Dostupné z: <https://cbaonline.cz/pruzkum-cba-cesi-a-platebni-styk-2021>

MEDINA, Leandro a Friedrich SCHNEIDER. *Shadow Economies Around the World: What Did We Learn Over the Last 20 Years?*. USA: International Monetary Fund, 2018. ISSN 9781484338636/1018-5941. Dostupné také z: <https://www.imf.org/en/Publications/WP/Issues/2018/01/25/Shadow-Economies-Around-the-World-What-Did-We-Learn-Over-the-Last-20-Years-45583>

Study on the payment attitudes of consumers in the euro area. In: *Evropská centrální banka* [online]. Belgie: Evropská centrální banka, 2022 [cit. 2023-06-30]. Dostupné z: https://www.ecb.europa.eu/stats/ecb_surveys/space/html/ecb.spacereport202212~783ffdf46e.en.html

DHANORKAR, Sanket. What are people's concerns and preferences in cashless payments?. *The Economic Times* [online]. 2017, 7 [cit. 2023-06-25]. Dostupné z: <https://economictimes.indiatimes.com/wealth/spend/ready-to-go-cashless/articleshow/56269830.cms?from=mdr>

KOSICK, Lawrence. Why It's Become Crucial for Older Adults to Learn New Technology. *OECD Forum* [online]. 2022 [cit. 2023-06-24]. Dostupné z: <https://www.oecd-forum.org/posts/why-it-s-become-crucial-for-older-adults-to-learn-new-technology>

Seznam obrázků a tabulek

Seznam obrázků

Obr. 1 Graf zobrazující četnost použití slov „Cashless society“ a „Checkless society“ v průběhu času ve všech tištěných textech (knihy, periodika atd.) naskenovaných společností Google.....	16
Obr. 2 Diagram ekonomického koloběhu	18
Obr. 3 Výsledky dotazníku ING k otázce důvěry k vybraným platebním metodám ..	24
Obr. 4 Zobrazení velikosti stínové ekonomiky oproti podílu hotovostních plateb ve vybraných zemích	27
Obr. 5 Preferované platební prostředky v ČR v roce 2018.....	29
Obr. 6 Preferované platební prostředky v ČR v roce 2019.....	30
Obr. 7 Preferované platební prostředky v ČR v roce 2020.....	31
Obr. 8 Preferované platební prostředky v ČR v roce 2021.....	32
Obr. 9 Názory na zrušení hotovosti občanů ČR v roce 2019	33
Obr. 10 Názory na zrušení hotovosti občanů ČR v roce 2020	34
Obr. 11 Názory na zrušení hotovosti občanů ČR v roce 2021	34
Obr. 12 Vliv pandemie Covid-19 na platby v ČR v roce 2020	36
Obr. 13 Vliv pandemie Covid-19 na platby v ČR v roce 2020	37
Obr. 14 Vývoj oběživa v ČR v průběhu času.....	38
Obr. 15 Preferované platební prostředky ve státech eurozóny v roce 2022.....	42
Obr. 16 Podíl různých platebních prostředků na množství uskutečněných plateb ve fyzických obchodech v letech 2016, 2019 a 2022.....	43
Obr. 17 Názory ohledně důležitosti hotovostních peněz ve státech eurozóny v roce 2022	44
Obr. 18 Vliv pandemie Covid-19 na platební chování občanů států eurozóny.....	45